

बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन
कार्यविधि-२०७४

**Child-Friendly Local Governance (CFLG):
Operational Guideline -2074**

नेपाल सरकार

संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

सिंहदरवार

२०६९

विषय सूची

परिच्छेद १: प्रस्तावना	३
१. परिचय	३
२. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ	३
३. परिभाषा	४
४. कार्यविधिको उद्देश्य	५
५. कार्यविधिको कार्यक्षेत्र	५
परिच्छेद २ : बालमैत्री स्थानीय शासनसम्बन्धी व्यवस्था	
६. बालमैत्री स्थानीय शासनको परिभाषा	६
७. नेपालमा बालमैत्री स्थानीय शासनको थालनी	६
८. बालमैत्री स्थानीय शासनको महत्व	६
९. बालमैत्री स्थानीय शासनका संभागहरु	७
परिच्छेद ३: बालमैत्री स्थानीय शासन संचालनको संस्थागत व्यवस्था	
१०. बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय समिति	९
११. बालमैत्री स्थानीय शासन जिल्ला समिति	९
१२. बालमैत्री स्थानीय शासन नगर समिति	१०
१३. बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँ समिति	११
१४. बालमैत्री स्थानीय शासन समुदायस्तरीय समिति	१२
१५. डकाउ कार्यविधि अनुसारका समितिहरु खारेज हुने	१३
परिच्छेद ४: साभेदार संस्थाहरु र तिनको भूमिका	
१६. केन्द्रीयस्तरका साभेदार संस्थाहरु	१४
१७. जिल्लास्तरका साभेदार संस्थाहरु	१८
१८. गाउँ तथा नगरस्तरीय साभेदारहरु	२१
परिच्छेद ५	
योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र समीक्षा	२३
१९. समुदाय, गाउँ विकास समिति तथा नगरपालिकास्तरमा हुने योजना तर्जुमा	२३
२०. इलाकास्तरमा हुने योजना तर्जुमा	२४
२१. जिल्ला तहको योजना तर्जुमा	२४
२२. केन्द्रीयस्तरका योजनाहरु	२५
२३. कार्यान्वयन प्रक्रिया	२५
२४. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	२६
२५. प्रतिवेदन तथा अभिलेखीकरण	२६
२६. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको कार्यान्वयनका लागि संयन्त्र र तौरतरिका	२७

परिच्छेद ६ :कोष व्यवस्था र कोष प्रवाह

२७. बालमैत्री स्थानीय शासन कोषको खाता	२८
२८. कोषको उपयोग र खाता संचालन	२८
२९. कोष प्रवाह	२८

परिच्छेद ७ :संस्थागत क्षमता

३०. क्षमता विकास	३०
३१. मानव संसाधन व्यवस्थापन	३०
३२. संस्थागत विकास	३१

परिच्छेद ८ :विविध

३३. संशोधन र बचाउ	३२
३४.सम्पत्ति तथा दायित्व सन्ने	३२

अनुसुची १: बालमैत्री स्थानीय शासनका न्यूनतम सूचकहरु	३४
अनुसुची २: घरधुरी सर्वेक्षण फारमको नमुना	४२
अनुसुची ३: बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँ तथा नगरको वस्तुस्थिति विवरण	५२
अनुसुची ४: बालबालिकाहरुका लागि स्थानीय विकास योजना	५५
अनुसुची ५: बालबालिकाको लागि स्थानीय लगानी योजनाको ढाँचा	५७
अनुसुची ६: कार्यक्रमको अनुगमन फारमहरु	५८
अनुसुची ७: सामाजिक परीक्षण गर्दा भर्ने विवरणको ढाँचा	६१
अनुसुची ८: बालबालिकाको स्थितिसम्बन्धी प्रतिवेदन को नमुना	६४
अनुसुची ९: प्रगति प्रतिवेदनको ढाँचा	६६

परिच्छेद: १

१. प्रस्तावना

नेपालको संविधान, २०७२ मा भएको बाल अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था, नेपालको चौथौं आवधिक योजना, स्थानीय शासन ऐन, २०७४, बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०४८ एवं नियमावली, २०५१ र बालश्रम (निषेध तथा नियमन) ऐन, २०५६ मा बालबालिकाको पक्षमा भएका नीतिगत एवं कानूनी प्रावधान समेतलाई दृष्टिगत गरी तयार पारिएको बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय रणनीति, २०७४ लाई कार्यान्वयनमा लैजाने प्रयोजनको लागि स्थानीय शासन ऐन, २०७४ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो “बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७४” जारी गरी लागू गरिएको छ ।

२ संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

- (१) यो कार्यविधिको नाम “बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७४” रहेको छ ।
- (२) यो कार्यविधिको मूल भावनामा परिवर्तन नहुने गरी तथा यो कार्यविधिले तोकेको न्यूनतम मापदण्डमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी स्थानीयस्तरको विविधता अनुरूप सम्बन्धित स्थानीय तहले यस कार्यविधिमा उल्लिखित सूचकका अतिरिक्त अन्य सूचकहरु थपि आवश्यक कार्यक्रम संचालन गर्न सक्नेछ ।
- (३) यो कार्यविधि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागू हुनेछ^१ ।

^१ यो कार्यविधि नेपाल सरकारको मिति ... आषाढ गतेको निर्णयबाट स्वीकृत भएको छ ।

३. परिभाषा

विषय र प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

- (क) “ऐन” भन्नाले स्थानीय शासन ऐन, २०७४ सम्भन्नु पर्छ ।
- (ख) “नियमावली” भन्नाले स्थानीय शासन नियमावली, २०७४ सम्भन्नु पर्छ ।
- (ग) “आर्थिक प्रशासन नियमावली” भन्नाले आर्थिक प्रशासन नियमावली, २०६४ सम्भन्नु पर्छ ।
- (घ) “समिति” भन्नाले यस कार्यविधिको खण्ड ३ बमोजिम गठन भएको समितिलाई सम्भन्नुपर्छ ।
- (ङ) “कोष” भन्नाले आर्थिक प्रशासन नियमावलीको नियम ५४ (छ) बमोजिम स्थापना गरिएको महिला तथा बाल विकास विशेष कोषद्वारा परिचालित भई बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि संचालनमा आएको कोष सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “बालमैत्री स्थानीय शासन” भन्नाले यस कार्यविधिको प्रयोजनको लागि यस कार्यविधिको दफा ६ मा उल्लेख गरिएको परिभाषा सम्भन्नु पर्छ ।
- (छ) “न्यूनतम सूचक” भन्नाले बालमैत्री स्थानीय शासन संचालनको लागि तय भएका अनुसूची (१) मा उल्लेखित न्यूनतम सूचकहरू सम्भन्नु पर्छ ।
- (ज) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँ/नगरपालिका र जिल्ला समन्वय समिति सम्भन्नु पर्छ ।
- (झ) “नगरपालिका” भन्नाले नेपालका महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका र नगरपालिकाहरू सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ञ) “रणनीति” भन्नाले बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय रणनीति, २०७४ सम्भन्नु पर्छ ।
- (ट) “सामुदायिक संस्था” भन्नाले जनचेतना सम्बन्धी तालिम, अभिमुखिकरण, सीप विकास, वचत, कर्जा परिचालन, समावेशी विकास र सशक्तिकरण गर्ने उद्देश्यले निश्चित प्रक्रिया अबलम्बन गरी प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका संस्था तथा स्थानीय तहमा सूचीकृत भएका समुदायमा आधारित संस्था सम्भन्नु पर्दछ ।

४ कार्यविधिको उद्देश्य

यस कार्यविधिका उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् :-

- (१) स्थानीय तहहरुलाई बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा लागू गर्न दिशानिर्देश गर्ने ।
- (२) स्थानीयस्तरको सेवा प्रवाहमा संलग्न सरकारी, गैरसरकारी तथा सामुदायिक संघसंस्थाहरुलाई बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा अनुरूप समन्वयात्मक ढंगले कार्य गर्न सघाउने ।
- (३) बाल अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिमा प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएका बुँदाहरुलाई स्थानीयकरण गरी कार्यान्वयनको तहमा पुऱ्याउन सघाउने ।
- (४) बाल अधिकारसम्बन्धी सेवा प्रवाहका न्यूनतम सूचक (अनुसुची १) प्राप्तिको लागि सहयोग गर्ने ।
- (५) समग्र शासकीय प्रक्रियामा बालबालिकाका सवालहरुलाई आबद्ध गरी स्थानीय तहहरुलाई सुशासनतर्फ अभिप्रेरित गर्न सघाउने ।
- (६) विद्यमान नीति तथा कानूनले तोकेका विभिन्न तहका बालमैत्री शासनसंग सम्बन्धित कार्यजिम्मेवारी निर्वाह र सेवा प्रवाहमा एकीकरण गरी स्थानीयस्तरमा सेवा प्रदान गर्न गराउन जिम्मेवार तहहरुको ध्यानाकर्षण गर्ने गराउने ।

५ कार्यविधिको कार्यक्षेत्र

बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा स्थानीयस्तरमा क्रियाशील स्थानीय तहहरु र विषयगत शाखाहरु, स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरु, सामाजिक विकास र परिचालनसँग सम्बन्धित संघसंस्थाहरु र सेवा प्रवाहसँग सम्बन्धित नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारका मन्त्रालय एवं विभागहरुलाई समेत यो कार्यविधि उपयोगी र सहयोगी हुनेछ । त्यसैगरी, यो कार्यविधि केन्द्रस्तरमा कार्यरत अन्य सरोकारवाला संघसंस्थाहरु जस्तै: राष्ट्रिय योजना आयोग र नेपालका बाह्य सहयोग साभेदारहरुका लागि समेत उपयोगी हुनेछ ।

परिच्छेद: २

बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी व्यवस्था

६. बालमैत्री स्थानीय शासनको परिभाषा

बालमैत्री स्थानीय शासन भन्नाले बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास, र अर्थपूर्ण बाल सहभागिताजस्ता बाल अधिकारका सबाललाई स्थानीय तहको नीति, संरचना, प्रणाली र कार्य प्रक्रिया र व्यवहारमा संस्थागत गर्ने शासकीय पद्धति हो । यसले स्थानीय तहलाई बालवालिकाको हितमा योजना तर्जुमा, स्रोतको विनियोजन, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन जस्ता कार्य गर्न सघाउँदछ ।

७. नेपालमा बालमैत्री स्थानीय शासनको थालनी

नेपालको सन्दर्भमा बालमैत्री स्थानीय शासन नयाँ सौँच एवं अवधारणा हो । बाल अधिकार प्रवर्द्धनका लागि विगतमा संवैधानिक, कानूनी एवं संस्थागत व्यवस्थाको थालनी भएको भएतापनि यस अवधारणाले कार्यान्वयनमा मूर्तरूप प्राप्त गर्न बाँकी नै छ । नेपाल सरकारका संघीय मन्त्रालयहरु, युनिसेफ नेपाल, केन्द्रीय बाल कल्याण समिति र केही अन्तर्राष्ट्रिय गैससहरुले यस अवधारणालाई प्रवर्द्धन गर्ने प्रयास गरे पश्चात् बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा कार्यान्वयनमा आएको छ । यसका लागि नेपालको संविधान, २०७२ ले आधारभूत मानव अधिकारको प्रत्याभूति गर्नुका साथै समानताको हक (धारा ...) मा कसैलाई कानूनको समान संरक्षणबाट बञ्चित नगरिने तर बालवालिकाको संरक्षण, सशक्तीकरण र विकासको लागि कानूनद्वारा विशेष व्यवस्था गर्न सकिने कुरा उल्लेख गरेको छ । त्यस्तै, स्थानीय शासन ऐन, २०७४ ले स्थानीय योजना तर्जुमा गर्दा बालवालिकालाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने आयोजनाहरु छान्नु प्राथमिकता दिनुपर्ने उल्लेख गरेको छ भने चौथौँ योजना (२०७३/७४-२०७५/७६) ले बालवालिकालाई गर्भावस्थादेखि नै आवश्यक स्वास्थ्य र पोषण सेवा सुनिश्चित गर्ने, बालवालिका र किशोरकिशोरीको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा जोड दिन, बालवालिका र किशोरकिशोरी विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा अन्त्यका लागि निरोधात्मक, उपचारात्मक र प्रवर्द्धनात्मक उपाय अवलम्बन गनु, सबै प्रकारका बालश्रम न्यूनीकरण तथा निषेध गर्ने, र सडक बालवालिकाको उद्धार, संरक्षण, नियन्त्रण गर्ने रणनीति लिएको छ । एवं बालवालिकाको बचाउ, संरक्षण, विकास र सहभागिताको प्रवर्द्धन लागि बालमैत्री स्थानीय शासनलाई मुलुकभर विस्तार गर्ने सङ्घीयता तथा स्थानीय स्वायत्त शासन रणनीति लिइएको छ ।

। यसैगरी, स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम, युनिसेफ र नेपाल सरकारको राष्ट्रिय कार्ययोजना लगायतका दस्तावेजहरुले समेत यस अवधारणालाई प्रवर्द्धन गर्ने प्रयास गरेका छन् ।

८. बालमैत्री स्थानीय शासनको महत्त्व

नेपालको कुल जनसंख्यामा १८ वर्ष मुनिका बालवालिकाको अंश ४८ प्रतिशत रहेको छ । बाल विकासमा राज्यले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा विभिन्न प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको छ ।

बालहितको लागि विभिन्न नीतिगत, संस्थागत र प्रक्रियागत प्रयासहरू गरी बालबालिकासम्बन्धी सबाललाई सम्बोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ । नेपालको वर्तमान राजनैतिक परिवर्तनसंगै समावेशीकरण उच्चतम प्राथमिकतामा रहेको र बालबालिकाका सबालहरूलाई एकीकृत रूपमा सम्बोधन गर्न आवश्यक देखिएको छ । बालबालिकाको विकासका लागि कार्यरत निकायहरूलाई एकीकृत रूपमा नीतिगत एवं संस्थागत प्रवन्धद्वारा स्थानीय सेवा प्रवाह तथा बालबालिकाको हकअधिकारहरू सुनिश्चित गर्नमा प्रयत्नशील रहन यस अवधारणाको आवश्यकता एवं महत्व रहेको छ । सामुदायिक सेवा प्रवाहमा स्थानीय तहहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा यस्ता निकायहरू लगायत अन्य सरोकारवालाहरूलाई बालमैत्री अवधारणा अनुरूप सामुदायिक विकासका कार्यक्रमहरू संचालन गर्न समेत यस पद्धतिले महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

९ बालमैत्री स्थानीय शासनका संभागहरू

बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा बाल अधिकारको आधारभूत सिद्धान्तहरूमा आधारित छ । तिनमा बिना भेदभाव (गैर विभेदिकरण), बालबालिकाको सर्वोत्तम हित, बाल संरक्षण, बाल विकासको अभिवृद्धि र समग्र शासकीय प्रक्रियामा बाल सहभागिताको सुनिश्चितता प्रमुख रहेका छन् । नेपाल सरकारले प्रतिवद्धता जनाइसकेका यी आधारभूत सिद्धान्तमा आधारित भै यो कार्यविधि तर्जुमा गरिएको छ । बालमैत्री स्थानीय शासनका संभागहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

(१) बाल अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन: यस सम्भाग अन्तर्गत देहायका बाल अधिकारहरू समेटिएका छन् :

क) बाँच्न पाउने अधिकार :

यस उपसम्भागमा प्रत्येक बालबालिकालाई खाना, बास, लत्ता कपडा, औषधि, खोप तथा स्तनपान गर्न पाउने अधिकार, अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता, राष्ट्रियताको अधिकार, भेदभाव विरुद्धको अधिकार, हेरचाह र पालन पोषणको अधिकार, स्वास्थ्यको अधिकार तथा आराम गर्न पाउने, खेलकुद, मनोरञ्जन एवं सांस्कृतिक अधिकार आदि रहेका छन् ।

ख) संरक्षणको अधिकार :

यस उपसम्भागमा प्रत्येक बालबालिकाको नाम र जन्म दर्ता, आफू विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, दुर्व्यवहार, बेचबिखन, ओसारपसार, शोषण र बेवास्ताबाट संरक्षण प्राप्त गर्ने अधिकार, अपाङ्गता भएका, द्वन्द्वपीडित, विस्थापित एवं जोखिममा परेका र सडकमा बस्ने बालबालिकालाई सुनिश्चित भविष्यको लागि स्थानीय तहबाट पुऱ्याइने विशेष संरक्षण, बालबालिकालाई निजको बाबु आमा, संरक्षक, शिक्षक वा जोसुकैबाट हुने शारीरिक तथा मानसिक यातना र अमानवीय व्यवहार विरुद्ध संरक्षण जस्ता विषयहरू रहेका छन् ।

ग) विकासको अधिकार :

यस उपसम्भाग अन्तर्गत शिक्षा, संरक्षकत्व र व्यक्तित्व विकासको अधिकार पर्दछ । साथै बालबालिकासँग सम्बद्ध विषयगत क्षेत्रहरु जस्तै सार्वजनिक भौतिक सुविधा सेवाहरु, भवन, विद्यालय, अस्पताल, उद्यान, मनोरञ्जनस्थल, सडकपेटी, क्रसिड आदिको उपयोगमा बालबालिकाको अधिकार सुरक्षित रहने विषयहरु पनि विकासको अधिकार अन्तर्गत पर्दछन् ।

घ) सहभागिताको अधिकार:

यस उपसम्भाग भित्र बालबालिकासँग सम्बन्धित विषयको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रक्रियामा बालबालिकालाई उमेर र क्षमताका आधारमा संलग्न हुन पाउने अधिकार र बालबालिकाले अभिव्यक्त गरेको विचारलाई निजको उमेर र परिपक्वताको आधारमा सहभागिता गर्ने विषयहरु रहेका छन् । त्यस्तै सूचना प्राप्त गर्ने अधिकार, अन्तरक्रिया, भेटघाट एवं संवादको अधिकार पनि सहभागिताको अधिकार अन्तर्गत पर्नेछन् ।

(२) संस्थागत विकास:

बालमैत्री स्थानीय शासन संचालन गर्न आवश्यक पर्ने सांगठनिक नीति, कार्यक्रम, बजेट र प्रवन्धकीय व्यवस्था, मानव संसाधन विकास, कार्यप्रक्रिया र कार्यप्रणाली, साभेदार बीचको कार्यसंजाल, क्षमता अभिवृद्धि जस्ता पक्षहरु संस्थागत विकासमा रहनेछन् ।

(३) शासकीय पद्धतिमा एकीकरण:

बालमैत्री स्थानीय शासनलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्न समग्र शासकीय पद्धतिमा बाल अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन अन्तर्गत रहने सबै अधिकारलाई अंगीकार र एकीकरण गर्न जरुरी हुन्छ । केन्द्रीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहका सरकारी निकाय र कार्य पद्धतिमा बालबालिकाका सबाल, चाहना र भावनालाई एकीकृत गर्नका लागि तत्तत् शासकीय इकाईमा बाल सरोकारलाई योजना तर्जुमादेखि कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनसम्मका चरणमा एकीकृत गरिनु पर्दछ । यस्ता प्रयासले नीतिगत, संस्थागत र प्रक्रियागत पक्षहरुलाई समष्टिगत रूपमा समेट्नु पर्दछ । यस संभागले विभिन्न तहहरुबाट संचालन हुने बालबालिकासँग सम्बन्धित विभिन्न क्रियाकलापहरुको पारदर्शिता र उत्तरदायित्व सुनिश्चित गर्ने पद्धतिको सुदृढीकरण समेत गर्नुपर्दछ ।

परिच्छेद ३:

बालमैत्री स्थानीय शासन संचालनको संस्थागत व्यवस्था

१० बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय समिति: बालमैत्री स्थानीय शासनलाई एकीकृत र समन्वयात्मक ढंगबाट राष्ट्रिय, प्रादेशिक एवं स्थानीयस्तरमा प्रवर्द्धन गर्ने प्रयोजनको लागि देहाय बमोजिमको “बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय समिति” गठन हुनेछ :

- (१) सचिव, स्थानीय तहको संघीय सर्म्पक मन्त्रालय – अध्यक्ष
- (२) सह सचिव, राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय/योजना हेर्ने संघीय मन्त्रालय – सदस्य
- (३) सह सचिव, अर्थ मन्त्रालय – सदस्य
- (४) सह सचिव, सम्बन्धीत महाशाखा हेर्ने, स्थानीय तहको संघीय सर्म्पक मन्त्रालय – सदस्य
- (५) सह सचिव, गृह मन्त्रालय – सदस्य
- (६) सह सचिव, शिक्षा मन्त्रालय – सदस्य
- (७) सह सचिव, संघीय बालबालिका सम्बन्धी मन्त्रालय – सदस्य
- (८) सह सचिव, स्वास्थ्य मन्त्रालय – सदस्य
- (९) सह सचिव, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय – सदस्य
- (१०) सह सचिव, पूर्वाधार विकास तथा यातायात मन्त्रालय – सदस्य
- (११) कार्यकारी निर्देशक, केन्द्रीय बाल कल्याण समिति – सदस्य
- (१२) प्रहरी नायव महानिरीक्षक, प्रहरी प्रधान कार्यालय, महिला तथा बालबालिका निर्देशनालय – सदस्य
- (१३) राष्ट्रिय स्तरमा स्थानीय तहसँग सम्बन्धीत छाता संगठनका प्रमुखहरु – सदस्य
- (१४) प्रतिनिधि, युनिसेफ नेपाल – सदस्य
- (१५) गैर सरकारी संस्था राष्ट्रिय महासंघ, नेपालका प्रमुख वा प्रतिनिधि – सदस्य
- (१६) उप सचिव, स्थानीय तहको संघीय सर्म्पक मन्त्रालयको सम्बन्धीत शाखा प्रमुख – सदस्य सचिव

यस समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ तथा संस्थाका प्रतिनिधिहरुलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

११ बालमैत्री स्थानीय शासन प्रादेशिक समिति: बालमैत्री स्थानीय शासनलाई एकीकृत र समन्वयात्मक ढंगबाट प्रादेशिक एवं स्थानीयस्तरमा प्रवर्द्धन गर्ने प्रयोजनको लागि देहाय बमोजिमको “बालमैत्री स्थानीय शासन प्रादेशिक समिति” गठन हुनेछ :

- (१) सचिव, स्थानीय तहको प्रादेशिक सर्म्पर्क मन्त्रालय – अध्यक्ष
- (२) सह सचिव, प्रदेश अर्थ तथा योजना मन्त्रालय – सदस्य
- (३) सह सचिव, सम्बन्धीत महाशाखा हेर्ने, स्थानीय तहको प्रदेश सर्म्पर्क मन्त्रालय – सदस्य
- (४) सह सचिव, प्रदेश गृह मामिला मन्त्रालय – सदस्य
- (५) सह सचिवहरु, प्रदेश शिक्षा, स्वास्थ्य, श्रम, पूर्वाधार विकास, यातायात, महिला तथा बालबालिका सम्बन्धी मन्त्रालय – सदस्य
- (६) वरिष्ठ प्रहरी अधिकृत, प्रदेश प्रहरी प्रधान कार्यालय, महिला तथा बालबालिका हेर्ने – सदस्य
- (७) प्रदेश स्तरमा स्थानीय तहसँग सम्बन्धीत छाता संगठनका प्रमुखहरु – सदस्य
- (८) गैर सरकारी संस्था प्रदेश महासंघ, नेपालका प्रमुख वा प्रतिनिधि – सदस्य
- (९) उप सचिव, स्थानीय तहको प्रदेश सर्म्पर्क मन्त्रालयको सम्बन्धीत शाखा प्रमुख –सदस्य सचिव

१२ बालमैत्री स्थानीय शासन जिल्ला समिति: बालमैत्री स्थानीय शासनलाई जिल्लास्तरमा एकीकृत र समन्वयात्मक ढंगबाट प्रवर्द्धन गर्ने प्रयोजनका लागि जिल्लास्तरमा देहाय बमोजिमको बालमैत्री स्थानीय शासन जिल्ला समिति गठन हुनेछ :

(१)	प्रमुख, जिल्ला समन्वय समिति	-अध्यक्ष
(२)	उप प्रमुख, जिल्ला समन्वय समिति	-उपाध्यक्ष
(३)	अधिकृत प्रतिनिधि, जिल्ला प्रशासन कार्यालय	-सदस्य
(४)	जिल्ला समन्वय समितिका विषयगत शाखा प्रमुखहरु	-सदस्य
(५)	अधिकृत प्रतिनिधि, महिला तथा बालबालिका ईकाई, जिल्ला प्रहरी कार्यालय-सदस्य	
(६)	महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत विकास साभेदारबाट जिल्ला समन्वय समितिले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि १ जना	-सदस्य
(७)	गैसस महासंघ जिल्ला शाखाको प्रतिनिधि (महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत गैरसरकारी संघसंस्थाहरु मध्येबाट महासंघले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि) १ जना	-सदस्य
(८)	बालमैत्री स्थानीय शासन सुरु गरेका गाउँ/नगरपालिकाका अध्यक्ष तथा प्रमुखहरु	-सदस्य
(९)	प्रतिनिधि, जिल्ला बाल कल्याण समिति	-सदस्य
(१०)	प्रतिनिधि, जिल्ला उद्योग वाणिज्य संघ	-सदस्य
(११)	जिल्लास्तरमा स्थानीय तहसँग सम्बन्धित छात्रा संगठनका प्रमुखहरु	- सदस्य
(१२)	प्रतिनिधि २ जना (कम्तिमा १ जना बालिका), जिल्ला बाल संजाल	-सदस्य
(१३)	महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने सामुदायिक संस्था वा समूह मध्ये जिल्ला समन्वय समितिले तोकेको प्रतिनिधि ^१ (१ जना)	- सदस्य
(१४)	बालमैत्री शासन फोकल पर्सन, जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय	-सदस्य
(१५)	स्थानीय विकास अधिकारी , जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय	-सदस्य सचिव

यस समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ तथा संस्थाका प्रतिनिधिहरुलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

^१ यसरी सदस्य छनौट गर्दा प्यारालिगल समिति वा यस्तै प्रकृतिका अन्य समूह भएको अवस्थामा उक्त समूहबाट सदस्य छनौट गर्नुपर्नेछ ।

१३ बालमैत्री स्थानीय शासन गाँउ/नगर समिति: गाँउ/नगरपालिकास्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासन संचालन गर्नका लागि देहाय बमोजिमको बालमैत्री स्थानीय शासन गाँउ/नगर समिति रहनेछ :

(१)	अध्यक्ष / प्रमुख, गाँउ/नगरपालिका	-अध्यक्ष
(२)	उपाध्यक्ष/उप प्रमुख, गाँउ/नगरपालिका	-उपाध्यक्ष
(३)	गाँउ/नगरपालिकाले मनोनयन गरेको विषयगत शाखा प्रमुखहरु
(स्वास्थ्य, शिक्षा महिला, खानेपानी तथा सरसफाइ)	-सदस्य
(७)	गैसस महासंघ जिल्ला शाखाको प्रतिनिधि (महिला र बालवालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत गैर.स.संघसंस्था मध्येबाट महासंघले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि) १ जना	-सदस्य
(८)	स्थानीय विद्यालय वा स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति मध्येबाट गाँउ/नगरपालिकाले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि (१ जना)	-सदस्य
(९)	गाँउ/नगरपालिकामा कार्यरत महिला शिक्षिका वा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका मध्येबाट गाँउ/नगरपालिकाले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि (१ जना)	-सदस्य
(१०)	गाँउ/नगरपालिकालस्तरीय बाल संजालका प्रतिनिधि २ जना (कम्तिमा १ जना बालिका समेत)	-सदस्य
(११)	महिला र बालवालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने सामुदायिक संस्था वा समूह मध्ये गाँउ/नगरपालिकाले तोकेको महिला प्रतिनिधि ^३ , (१ जना)	- सदस्य
(१२)	गाँउ/नगरपालिकाले बालमैत्री स्थानीय शासन हेर्ने अधिकृत वा शाखा प्रमुख	-सदस्य
(१३)	कार्यकारी अधिकृत, गाँउ/नगरपालिका	सदस्य –सचिव

^३ यसरी महिला सदस्य छनौट गर्दा प्यारालिगल समिति वा यस्तै प्रकृतिका अन्य समूह भएको अवस्थामा उक्त समूहबाट सदस्य छनौट गर्नुपर्नेछ ।

यस समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ तथा संस्थाका प्रतिनिधिहरुलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

१४. बालमैत्री स्थानीय शासन वडा समिति: वडास्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासन संचालन गर्नका लागि देहाय बमोजिमको बालमैत्री स्थानीय शासन वडा समिति रहनेछ :

(१)	वडा अध्यक्ष	-अध्यक्ष
(२)	वडा अध्यक्षले तोकेको महिला वा दलित महिला सदस्य	-उपाध्यक्ष
(३)	स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाका प्रमुख वा प्रतिनिधि (१ जना)	-सदस्य
(४)	महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत स्थानीय गैरसरकारी संघसंस्था वा सामुदायिक संस्था मध्येबाट वडा समितिले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि (१ जना)	-सदस्य
(५)	वडामा रहेका विद्यालय वा स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति मध्येबाट वडा समितिले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि (१ जना)	-सदस्य
(६)	वडामा कार्यरत महिला शिक्षिका वा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका मध्येबाट वडा समितिले मनोनयन गरेको प्रतिनिधि (१ जना)	-सदस्य
(७)	वडास्तरीय बाल संजालका अध्यक्ष	-सदस्य
(८)	महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने सामुदायिक संस्था वा समूह मध्ये वडा समितिले तोकेको महिला प्रतिनिधि ^४ , (१ जना)	- सदस्य
(९)	प्रतिनिधि, वडा बाल संरक्षण समिति ^५	- सदस्य
(१०)	बालमैत्री स्थानीय शासन हेर्ने वडा समितिका कर्मचारी	-सदस्य
(११)	वडा सचिव	-सदस्य –सचिव

यस समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ तथा संस्थाका प्रतिनिधिहरुलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

^४ यसरी महिला सदस्य छनौट गर्दा पारालिगल समिति वा यस्तै प्रकृतिका अन्य समूह भएको अवस्थामा उक्त समूहबाट सदस्य छनौट गर्नुपर्नेछ ।

^५ यसरी प्रतिनिधि छनौट गर्दा केन्द्रीय बाल कल्याण समिति अन्तर्गतको समिति भएको अवस्थामा उक्त समितिबाट सदस्य छनौट गर्नुपर्नेछ ।

१५ बालमैत्री स्थानीय शासन समुदायस्तरीय समिति: बालमैत्री स्थानीय शासनलाई समुदायस्तरमा संचालन गर्नका लागि देहाय बमोजिमको बालमैत्री समुदायस्तरीय समिति रहनेछ :

- (१) सामुदायिक संस्था वा समूहका अध्यक्षहरूमध्ये वडा समितिले तोकेको प्रतिनिधि
-अध्यक्ष
- (२) स्थानीय विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू मध्ये सामुदायिक संस्था वा समूहले छनौट गरेको १ जना प्रतिनिधि
-सदस्य
- (३) समुदायमा रहेका बाल समूहमध्ये सामुदायिक संस्था वा समूहले छनौट गरेका १ जना बालिका सहित २ जना बाल प्रतिनिधि
-सदस्य
- (४) महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने सामुदायिक संस्था वा समूह मध्ये वडा समितिले तोकेको महिला प्रतिनिधि^६, (१ जना)
-सदस्य
- (५) सामुदायिक संस्था वा समूहका सचिव वा मेनेजरहरू मध्येबाट उनीहरूले छानेको प्रतिनिधि (१ जना)
-सदस्य
- (६) वडा समिति तोकेको व्यक्ति
- सदस्य –सचिव

यस समितिले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ तथा संस्थाका प्रतिनिधिहरूलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

उपरोक्त समितिहरूले आ-आफ्नो क्षेत्रका सम्बन्धित केन्द्रीय, प्रादेशिक एवं स्थानीय तहहरू, गैसस एवं निजी क्षेत्रका संघसंस्थासँग समन्वय गरी बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको संस्थागत विकास र विस्तार गर्न सघाउ पुऱ्याउनु पर्दछ ।

यसरी सदस्य छनौट गर्दा प्यारालिगल समिति वा यस्तै प्रकृतिका अन्य समूह भएको अवस्थामा उक्त समूहबाट सदस्य छनौट गर्नुपर्नेछ ।

^६ यसरी महिला सदस्य छनौट गर्दा प्यारालिगल समिति वा यस्तै प्रकृतिका अन्य समूह भएको अवस्थामा उक्त समूहबाट सदस्य छनौट गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद: ४

साभेदार संस्थाहरु र तिनको भूमिका

१६ केन्द्रीयस्तरका साभेदारहरु: बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्धन गर्ने प्रक्रियामा देहायका केन्द्रीयस्तरका साभेदार संस्थाहरु रहनेछन्:

(क) अर्थ मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोग

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति तथा रणनीति बारे समन्वय गर्ने,
२. सबै सरकारी एवं गैर सरकारी क्षेत्रमा बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न नीतिगत निर्देशन दिने एवं साभेदारी स्थापना गर्ने गराउने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी दीर्घकालीन तथा आवधिक योजना तर्जुमामा सहयोग र समन्वय गर्ने,
४. बालमैत्री योजना र कार्यक्रमलाई सरकारको नीति र कार्यक्रमको प्रमुख प्राथमिकतामा राखी यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक समन्वय र सामन्जस्य गर्ने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको संस्थागत विकास एवं प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक बजेट व्यवस्था गर्ने,
६. बालमैत्री स्थानीय शासन संचालनका लागि आवश्यक बाह्य स्रोत जुटाउन सहयोग र समन्वय गर्ने,
७. नेपाल सरकारको कार्यक्रम तथा बजेट प्रणालीलाई बालमैत्री बनाउने,
८. बाल अधिकार सम्बन्धी सूचकहरुलाई गरिबी अनुगमन तथा विश्लेषण व्यवस्थासंग आवद्ध गरी अनुगमन प्रणाली स्थापित गर्ने,
९. बालमैत्री स्थानीय शासन संचालन गर्न प्रदेश र स्थानीय तहलाई सहजीकरण गर्ने,
१०. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।

(ख) स्थानीय तहको संघीय सम्पर्क मन्त्रालय

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति, योजना कार्यक्रम तथा रणनीति तर्जुमाका लागि सम्पर्क मन्त्रालयका रुपमा कार्य गर्ने,
२. प्रदेश तथा स्थानीयस्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा लागू गर्न सहयोग र समन्वय गर्ने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन संचालनका लागि आवश्यक आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत जुटाउन प्रदेश/स्थानीय तहहरुको सम्पर्क मन्त्रालयको रुपमा कार्य गर्ने,

४. स्थानीय तहको वार्षिक योजनामा बालमैत्री स्थानीय शासनलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गराउन केन्द्रवाट प्रोत्साहित गर्ने,
५. स्थानीयस्तरको योजना प्रक्रियामा बालबालिकाका सबालहरुलाई समावेश गराउने र अनुगमन सूचकलाई बालमैत्री बनाउन सहयोग गर्ने,
६. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको संघवाट अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,
७. आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित प्रदेश/स्थानीय तहलाई सहजीकरण र पृष्ठपोषण उपलब्ध गराउने ।

(ग) संघीय विभिन्न मन्त्रालय (महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण, स्वास्थ्य, शिक्षा, कानून, पूर्वाधार विकास, यातायात, श्रम, सम्बन्धी मन्त्रालयहरु)

१. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धनका लागि स्थानीय तहको सर्म्पक मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको विकासको लागि केन्द्रवाट स्रोत विनियोजन र परिचालन गर्ने,
३. बाल अधिकार महासन्धि लगायत अन्य सन्धि सम्झौताहरुको प्रादेशिक तथा स्थानीयस्तरमा कार्यान्वयन गर्न गराउन सहयोग गर्ने,
४. बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धि लगायत अन्य सन्धि महासन्धिहरुको पूर्ण कार्यान्वयनको खाका तयार गरी अनुगमन गर्ने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको विकास गर्न प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई सघाउने,
६. प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई बाल अधिकार सम्बन्धी परामर्श सुझाव दिने,
७. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या, शिक्षा, पूर्वाधार विकास, यातायात, श्रम, कानून निर्माण लगायतका विषयमा संघीय नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई बालमैत्री बनाउने,
८. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न कानून तर्जुमा एवं परिमार्जन गर्दा बाल अधिकार सम्बन्धी विषयलाई ध्यान दिने,
९. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन तथा प्रोत्साहनका लागि मातहतका निकायहरुको बजेट तथा कार्यक्रम बालमैत्री भए नभएको लेखाजोखा गर्ने,
१०. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनका विभिन्न क्षेत्रमा केन्द्रियस्तरमा कार्यरत संघसंस्था तथा कार्यक्रमहरु बीच समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
११. स्थानीयस्तरमा निर्माण भएका र हुने भौतिक पूर्वाधारहरु बालमैत्री बनाउने आवश्यक नीति एवं मार्गदर्शन प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई गर्ने गराउने,
१२. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धमा महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण, स्वास्थ्य, शिक्षा, कानून, पूर्वाधार विकास, यातायात, श्रम, लगायतका क्षेत्रमा प्रदेश तथा स्थानीयस्तरमा भएको कार्यको केन्द्रवाट अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने, गराउने ।

(घ) केन्द्रीय बाल कल्याण समिति

१. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न केन्द्रीयस्तरको प्राविधिक तहको रुपमा काम गर्ने,
२. बाल कल्याण समितिहरुबाट संचालन हुने कार्यक्रमलाई बालमैत्री बनाउने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न मातहतका निकाय र संघसंस्थालाई निर्देशन दिने,
४. बालमैत्री स्थानीय शासनको क्षेत्रमा स्रोत विनियोजन र परिचालन गर्ने गराउने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी भएका कार्यहरुको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने गराउने ।

(ङ) बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय समिति

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति, निर्देशिका, कार्यविधि तयार गर्ने र यस पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न नेपाल सरकारलाई नीतिगत पृष्ठपोषण गर्ने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न केन्द्रीयस्तरबाट समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने,
३. बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रिय, सरकारी एवं गैर सरकारी संघसंस्था तथा निकायबीच आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने,
४. विषयगत मन्त्रालय, प्रदेश सरकार र तिनका निकाय र स्थानीय तहहरुलाई बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न सहयोग पुर्याउने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि स्रोतको पहिचान र परिचालन गर्ने गराउने,
६. बालबालिकासँग सरोकार राख्ने सबै साभेदार तहहरुलाई बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी नीतिगत निर्देशन दिने ।
७. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।

(च) समाज कल्याण परिषद्

१. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत गैरसरकारी संस्थाहरुबीच समन्वय गर्ने गराउने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धनको लागि स्रोतको विनियोजन र परिचालन गर्ने गराउने ।

(छ) बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत विकास साभेदार र गैरसरकारी संस्थाहरु

१. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न नेपाल सरकार र स्थानीय तहहरूलाई सघाउने, स्थानीय शासन सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहसंग कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय गर्ने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको विकास र विस्तारको लागि संस्थागत क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने,
३. स्थानीय तहहरूलाई बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन गर्न सघाउने,
४. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि स्रोतको पहिचान र परिचालन गर्ने ।

(ज) स्थानीय तहका छाता संघसंस्था

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी अनुभव आदान प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न सम्बन्धित संघहरूबीच समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने र स्रोत परिचालनमा सहयोग गर्ने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।

१७. प्रदेश स्तरका साभेदारहरू: बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्ने प्रक्रियामा देहायकका प्रदेशस्तरका साभेदार संस्थाहरू रहनेछन्:

(क) प्रदेश अर्थ मन्त्रालय तथा प्रदेश योजना आयोग

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी प्रादेशिक नीति तथा रणनीति बारे समन्वय गर्ने,
२. प्रदेशस्तरका सबै सरकारी एवं गैर सरकारी क्षेत्रमा बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न नीतिगत निर्देशन दिने एवं साभेदारी स्थापना गर्ने गराउने,
३. प्रदेशस्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी दीर्घकालीन तथा आवधिक योजना तर्जुमामा सहयोग र समन्वय गर्ने,
४. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको संस्थागत विकास एवं प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक बजेट व्यवस्था गर्ने,
५. प्रदेश सरकारको कार्यक्रम तथा बजेट प्रणालीलाई बालमैत्री बनाउने,
६. बालमैत्री योजना र कार्यक्रमलाई प्रदेश सरकारको नीति र कार्यक्रमको प्रमुख प्राथमिकतामा राखी यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक समन्वय र सामन्जस्य गर्ने,
७. प्रदेशस्तरमा बाल अधिकार सम्बन्धी सूचकहरूलाई गरिबी अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणालीसंग आवद्ध गरी अनुगमन प्रणाली स्थापित गर्ने,
८. स्थानीय तहमा बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।
९. बालमैत्री स्थानीय शासन संचालन गर्न स्थानीय तहलाई सहजीकरण गर्ने,

(ख) स्थानीय तहको प्रदेश सर्म्पर्क मन्त्रालय

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी प्रदेशस्तर नीति, योजना कार्यक्रम तथा रणनीति तर्जुमाका लागि सर्म्पर्क मन्त्रालयका रूपमा कार्य गर्ने,
२. स्थानीयस्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा लागू गर्न सहयोग र समन्वय गर्ने,
३. स्थानीय तहको वार्षिक योजनामा बालमैत्री स्थानीय शासनलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गर्न प्रोत्साहित गर्ने,
४. स्थानीयस्तरको योजना प्रक्रियामा बालबालिकाका सबालहरुलाई समावेश गराउने र अनुगमन सूचकलाई बालमैत्री बनाउन सहयोग गर्ने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको प्रदेशवाट अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,
६. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धमा आवश्यक तालिम तथा गोष्ठी संचालन गर्ने गराउने,
७. आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित स्थानीय तहलाई सहजीकरण र पृष्ठपोषण उपलब्ध गराउने ।

(ग) प्रदेशका विभिन्न विषयगत मन्त्रालय (महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण, स्वास्थ्य, शिक्षा, कानून, पूर्वाधार विकास, यातायात, श्रम, सम्बन्धी मन्त्रालयहरु)

१. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धनका लागि स्थानीय तहको प्रदेश सर्म्पर्क मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको विकासको लागि प्रदेशवाट स्रोत विनियोजन र परिचालन गर्ने,
३. बाल अधिकार महासन्धि लगायत अन्य सन्धि सम्झौताहरुको केन्द्रिय नीतिको अधिनमा रहि स्थानीयस्तरमा कार्यान्वयन गर्न गराउन सहयोग गर्ने,
४. बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धि लगायत अन्य सन्धि महासन्धिहरुको प्रदेशस्तरमा पूर्ण कार्यान्वयनको खाका तयार गरी अनुगमन गर्ने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको विकास गर्न स्थानीय तहलाई सघाउने,
६. स्थानीय तहलाई बाल अधिकार सम्बन्धी परामर्श सुझाव दिने,
७. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या, शिक्षा, पूर्वाधार विकास, यातायात, श्रम, कानून निर्माण लगायतका विषयमा प्रदेश नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई बालमैत्री बनाउने,
८. प्रदेशस्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न कानून तर्जुमा एवं परिमार्जन गर्दा बाल अधिकार सम्बन्धी विषयलाई ध्यान दिने,
९. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन तथा प्रोत्साहनका लागि मातहतका निकायहरुको बजेट तथा कार्यक्रम बालमैत्री भए नभएको लेखाजोखा गर्ने,
१०. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनका विभिन्न क्षेत्रमा प्रदेशस्तरमा कार्यरत संघसंस्था तथा कार्यक्रमहरु बीच समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
११. स्थानीयस्तरमा निर्माण भएका र हुने भौतिक पूर्वाधारहरु बालमैत्री बनाउने आवश्यक नीति एवं मार्गदर्शन स्थानीय तहलाई गर्ने गराउने,

१२. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धमा महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण, स्वास्थ्य, शिक्षा, कानून, पूर्वाधार विकास, यातायात, श्रम, लगायतका क्षेत्रमा स्थानीयस्तरमा भएको कार्यको प्रदेशबाट अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने, गराउने ।

(घ) बालमैत्री स्थानीय शासन प्रदेश समिति

१. प्रदेशस्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति, निर्देशिका तयार गर्ने र यस पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न प्रदेश सरकारलाई नीतिगत पृष्ठपोषण गर्ने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न प्रदेशस्तरबाट समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने,
३. प्रदेशस्तरमा बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रिय, सरकारी एवं गैर सरकारी संघसंस्था तथा निकायबीच आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने,
४. प्रदेशस्तरमा विषयगत मन्त्रालय र तिनका निकाय र स्थानीय तहहरूलाई बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न सहयोग पुऱ्याउने,
५. प्रदेशस्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि स्रोतको पहिचान र परिचालन गर्ने गराउने,
६. प्रदेशस्तरमा बालबालिकासँग सरोकार राख्ने सबै साभेदार निकायहरूलाई बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी नीतिगत निर्देशन दिने ।
७. प्रदेश तथा स्थानीयस्तरमा सञ्चालित बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।

१८ स्थानीय स्तरका साभेदारहरू: बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्ने प्रक्रियामा देहायकका स्थानीयस्तरका साभेदार संस्थाहरू रहनेछन्:

(क) जिल्ला समन्वय समिति

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको लागि समन्वय तथा सम्पर्क डेस्कको व्यवस्था गर्ने,
२. विभिन्न सरोकारवालाकोबीचमा सम्पर्क, समन्वय र साभेदारी विकास गरी बालमैत्री स्थानीय शासन सञ्चालनमा गाँउ/नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी संचालित कार्यक्रमहरू समन्वयात्मक र एकीकृत ढंगबाट संचालन गर्न गाँउ/नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने,
४. विभिन्न निकायबाट संचालन भएका बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने गराउने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासनको आवधिक समीक्षा गरी कार्यक्रम संचालनमा देखा परेका समस्याहरू निराकरणमा गाँउ/नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने,
६. विभिन्न क्षेत्रबाट हुने विकास निर्माण एवं सेवा प्रवाह पद्धतिलाई बालमैत्री बनाउन सुझव दिने ।

(ख) बालमैत्री स्थानीय शासन जिल्ला समिति

१. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न जिल्लास्तरबाट समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने,
२. बालवालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रिय, सरकारी एवं गैर सरकारी संघसंस्था तथा निकायबीच आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।
४. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी स्थानीयस्तरको नीति, निर्देशिका तयार गर्ने र यस पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न गाउँ/नगरपालिकालाई नीतिगत पृष्ठपोषण गर्ने,

(ग) जिल्ला बाल कल्याण समिति

१. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय तहलाई सहयोग गर्ने,
२. बालमैत्री योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सम्बन्धित निकायहरूलाई सहयोग गर्ने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन गर्ने संघसंस्थाहरू बीच समन्वय गर्ने,
४. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी भएका क्रियाकलाप तथा प्रगति विवरणको सूचना अद्यावधिक र सम्प्रेषण गर्ने गराउने ।

१९ गाउँ तथा नगरस्तरीय साभेदारहरू: बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्ने प्रक्रियामा देहायका गाउँ तथा नगरस्तरका साभेदार संस्थाहरू रहनेछन्:

(क) गाउँ /नगरपालिका

१. केन्द्र र प्रदेश तथा अन्य सरोकार निकायबाट प्राप्त मार्गदर्शन, नीति तथा कार्यक्रमहरू आफ्नो क्षेत्रको सन्दर्भमा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरी वा नगरी लागू गर्ने,
२. आफ्नो क्षेत्रमा बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने,
४. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि स्थानीयस्तरमा योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि बजेट विनियोजन गर्ने,

६. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी दीर्घकालीन नीति बनाई वार्षिक एवं आवधिक योजनामा समावेश गर्ने,
७. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यक्रमहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने,
८. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी संचालित कार्यक्रमहरु समन्वयात्मक र एकीकृत ढंगबाट संचालन गर्ने गराउने,
९. बाल क्लव/समुह तथा संजालहरुको विकासमा सहयोग पुर्याउने,
१०. बालमैत्री स्थानीय शासनको आवधिक प्रगति समीक्षा गर्ने,
११. आ-आफ्नो क्षेत्रबाट हुने सेवा प्रवाहलाई बालमैत्री बनाउने ।
१२. गर्भवती महिला एवं बालबालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धी सेबालाई बालमैत्री गराउने
१३. बालबालिकाको आधारभूत स्वास्थ्य प्रवर्द्धनको लागि संचालन गरिने योजना तथा कार्यक्रमलाई बालमैत्री बनाउने
१४. बालबालिकाको शैक्षिक विकासका लागि संचालन गरिने योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई बालमैत्री बनाउने,
१५. विद्यालय जान नसक्ने र बीचैमा कक्षा छोड्ने बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षा उपलब्ध गराउने योजना कार्यान्वयन गर्ने,
१६. बालबालिकाको शारीरिक विकासको लागि भौतिक साधनको व्यवस्था गर्ने,
१७. बाल क्लव/समुह तथा संजालहरुलाई सुचिकृत गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने ।

(ख) बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँ/नगर समिति

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी गाउँ/नगरस्तरको नीति, निर्देशिका, कार्यविधि तयार गर्ने र यस पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न गाउँ/नगरपालिकालाई नीतिगत पृष्ठपोषण गर्ने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न गाउँ/नगरपालिकास्तरबाट समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने,
३. बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रिय, सरकारी एवं गैर सरकारी संघसंस्था तथा तहबीच आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने,
४. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।

(ग) गाउँ /नगर कार्यपालिकाका विषयगत शाखा

१. महिला तथा बालबालिका सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमलाई बालमैत्री बनाउन र यस्ता कार्यक्रमहरुमा बाल सहभागिता सुनिश्चित गर्न सहयोग गर्ने
२. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी सूचक प्राप्त हुनेगरी बालमैत्री योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न क्रियाशिल रहने,

३. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी भएका क्रियाकलाप तथा प्रगति विवरणको सूचना अद्यावधिक र सम्प्रेषण गर्ने,
 ४. सेवा प्रवाह पद्धतिलाई बालमैत्री बनाउने ।
 ५. आ-आफ्नो विषयमा संचालन हुने नीति तथा कार्यक्रमलाई बालमैत्री बनाउने र यस्ता कार्यक्रमहरूमा बाल सहभागिता सुनिश्चित गर्ने,
 ६. आ-आफ्नो विषयमा बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी सूचक प्राप्त हुनेगरी बालमैत्री योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने र स्वीकृतिको लागि गाँउ/नगरपालिकामा पेश गर्ने ।
- (घ) बाल संजाल, महिला संजाल तथा गैर सरकारी संस्था

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न आफ्ना सदस्यहरूलाई परिचालन गर्ने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि स्थानीय तह र विषयगत शाखालाई सहयोग गर्ने,
३. बालबालिका सम्बन्धी कार्य गर्दा स्थानीय तहसंग समन्वय गरी एकद्वार पद्धतिबाट कार्य गर्ने गराउने,
४. आ-आफ्नो क्षेत्रबाट हुने विकास निर्माण एवं सेवा प्रवाहलाई बालमैत्री बनाउने ।

(ङ) गाँउ तथा नगर वडा समितिको कार्यलय

१. गाँउ/नगरपालिकाबाट प्राप्त मार्गदर्शन, नीति तथा कार्यक्रमहरू आफ्नो कार्य क्षेत्रको लागू गर्ने,
२. आफ्नो वडामा बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने गरी गाँउ/नगरपालिकामा पेश गर्ने,
३. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि आफ्नो वडामा सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने,
४. बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि वडास्तरमा योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने,
५. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी संचालित कार्यक्रमहरू समन्वयात्मक र एकीकृत ढंगबाट संचालन गर्ने गराउने,
६. वडामा संचालित बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने,
७. बाल क्लव/समुह तथा संजालहरूको विकासमा सहयोग पुऱ्याउने,
८. बालमैत्री स्थानीय शासनको आवधिक प्रगति समीक्षा गर्ने,
९. आफ्नो क्षेत्रबाट हुने सेवा प्रवाहलाई बालमैत्री बनाउने ।
१०. बाल क्लव/समुह तथा संजालहरूलाई आफ्नो वडामा सुचिकृत गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने ।

(च) बालमैत्री स्थानीय शासन वडा समिति

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी वडास्तरको नीति तथा योजना तयार गर्न र यस पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न वडा समिति नीतिगत पृष्ठपोषण गर्ने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन गर्न वडास्तरबाट समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने,
३. बालबालिकाको क्षेत्रमा वडास्तरमा कार्यरत अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रिय, सरकारी एवं गैर सरकारी संघसंस्था तथा तहबीच आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने,
४. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने ।

(छ) बालमैत्री स्थानीय शासन समुदाय समिति, सामुदायिक संस्था, सेवा केन्द्र, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, गैसस तथा अन्य संघसंस्था

१. बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरी सेवा प्रवाहमा सहयोग पुऱ्याउने,
२. बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणालाई समुदायस्तरसम्म पुऱ्याउन प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू गर्ने,
३. बाल समूहहरूको विकास र प्रवर्द्धनमा सहयोग पुऱ्याउने,
४. कार्यक्रमको स्वःअनुगमन, आवधिक समीक्षा र मूल्याङ्कन गर्ने,
५. स्थानीयस्तरमा उपलब्ध साधन स्रोत बालबालिकाका क्षेत्रमा परिचालन गर्ने,
६. सरोकारबालासंग सम्पर्क एवं समन्वय गर्ने र साभेदारी निर्माण गर्ने,
७. स्वीकृत नीति निर्देशिका अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्ने,
८. आ-आफ्नो क्षेत्रमा संचालन हुने कार्यक्रमको स्वामित्व ग्रहण गर्ने,
९. आ-आफ्नो क्षेत्रबाट हुने विकास निर्माण एवं सेवा प्रवाहलाई बालमैत्री बनाउने ।

परिच्छेद: ५

योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र समीक्षा

२० समुदाय, वडा, गाउँ /नगरपालिकास्तरमा हुने योजना तर्जुमा

बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी योजना तर्जुमा प्रक्रिया बालकलव वा सामुदायिक संस्था वा समूह, वस्ती तथा समुदायस्तरबाट शुरु हुन्छ । योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने क्रममा आफ्नो आवश्यकताहरु कसरी पहिचान गर्ने भन्ने बारे स्थानीयस्तरमा रहेका बालकलव/समूह र बाल संजालका सदस्यहरुलाई योजना तर्जुमाको हरेक चरणमा सहभागी गराउनु पर्दछ । गैर सरकारी संस्थाहरु समेत आ-आफ्नो कार्यक्रम र प्राविधिक सहयोग सहित योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सहभागी हुनेछन् । स्थानीयस्तरमा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा पद्धति अन्तर्गत निम्न चरणहरु हुन्छन् ।

(क) श्रोत अनुमान र कुल बजेट सीमा निर्धारण : प्रत्येक गाउँ/नगरपालिकाले केन्द्र तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने विभिन्न प्रकारको अनुदान, आफ्नो स्रोतबाट प्राप्त हुने राजस्वको अनुमान गरी श्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले आगामी आवको बजेटको कुल सीमा, विषय क्षेत्रगत र वडागत बजेट सीमा निर्धारण, बजेट तथा कार्यक्रमको प्राथमिकिकरणका आधार र मार्गदर्शन तय गरी गाउँ र नगर कार्यपालिकामा पेश गर्छ । विषयक्षेत्रगत सीमा निर्धारण गर्दा समपुरक कोष, लक्षित समूह विकास (बालबालिका) आर्थिक, सामाजिक तथा पुर्वाधार विकास र प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरुको लागि निश्चित रकम छुट्याउन सकिनेछ । गाउँ र नगर कार्यपालिकाले विषयक्षेत्रगत र वडागत बजेट सीमा, मार्गदर्शन तथा प्राथमिकिकरणका आधारहरु स्वीकृत गरि वडा तहमा पठाउने गर्दछ । वडा समितिले वडामा प्राप्त सिलिङ र मार्गदर्शनमा छलफल गर्ने, वडा अन्तर्गतका वस्तिहरुमा योजना छनौटको मोडालिटी तयार गर्ने गर्दछ ।

(ख) वस्ती/टोल स्तरबाट आयोजना र कार्यक्रम छनौट : वडा समितिले वस्तीस्तरको आयोजना र कार्यक्रम छनौटको ढाँचा तय गर्दा वडा भित्रका वस्तिहरुलाई भौगोलिक अवस्थिती, जनसंख्या, यातायातको सुविधा लगायतका आधारमा क्लस्टर निर्माण गरि सबै नागरिकलाई योजना छनौटको वस्ती स्तरीय भेलामा सहभागी हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । वस्ती र टोलस्तरको आयोजना र कार्यक्रम छनौटका लागि वडा सदस्यको नेतृत्वमा टोलि परिचालन हुन्छ । वस्ती र टोलस्तरको आयोजना र कार्यक्रम छनौट गर्दा बालबालिको अर्थपूर्ण उपस्थिती तथा बालकलवहरु तथा संजालको सक्रिय सहभागिता हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । बालकलव/समूहका प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा स्थानीय आवश्यकताको पहिचान गर्नुपर्दछ । यसका लागि प्रारम्भमा गाउँ तथा नगरस्तरको बालबालिका सम्बन्धी वस्तुस्थिति विवरण (प्रोफाइल) तयार गरिनेछ । प्रोफाइल तयारीको लागि सूचना संकलन फारम (बालबालिका अवस्था सर्वेक्षण प्रश्नावली) अनुसुची २ मा र प्रोफाइलको ढाँचा अनुसुची ३ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ । यसको आधारमा आवश्यकता पहिचानको लागि प्रत्येक बाल समूहको अलग अलग बैठक बसी छलफलद्वारा प्रस्तावित कार्यक्रम तर्जुमा गरी वडा समितिमा पेश गर्ने र यसरी बालमैत्री स्थानीय शासनको लागि अनिवार्य रुपमा बजेट छुट्याई वस्तुगत विश्लेषण गरी टोल/वस्तीस्तरमा योजना तर्जुमा शुरु गर्नु, गराउनु पर्दछ ।

वस्तीस्तरमा छनौट भएका आयोजना र कार्यक्रमहरूको सूची तयार गरि वडा समितिमा पेश गर्नु पर्दछ ।

(ग) वडा स्तरीय आयोजना र कार्यक्रमहरूको प्राथमिकिकरण : वडा समितिले गाउँपालिका/नगरपालिकाबाट प्राप्त आयोजना र कार्यक्रमहरूको प्राथमिकिकरण मापदण्डको आधारमा टोल र बस्तीस्तरबाट प्राप्त आयोजना र कार्यक्रमहरूलाई विषयक्षेत्र समेत छुट्याई (बाल विकास, अधिकार र सरंक्षण) तथा प्राप्त बजेटको सीमा भित्र रहि प्राथमिकिकरण गरी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा सिफारिश गरि पठाउनु पर्दछ । वडा समितिले वस्तिस्तरबाट माग नभएका तर वडास्तरमा महत्वपूर्ण देखिएका आयोजना र कार्यक्रमहरूलाई (बालबालिकाको क्षेत्र समेटेको छैन भने) समेत औचित्य खुलाई बजेटको सीमा भित्र रहि प्राथमिकिकरणको सूचीमा राखी पठाउन सक्छ । सिलिंग भित्र नभए पनि कारण र औचित्य खुलाई संचालनको सिफारिस गरि पठाउन सक्नेछ ।

(घ) बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा : बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले वडा समितिबाट प्राथमिकिकरण भई आएका आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको सूची समेतका आधारमा विषयक्षेत्रगत सूची तयार गर्दछ । बालबालिकाको विषयक्षेत्रगत सामाजिक विकासमा राख्नु पर्नेहुन्छ । विषयगत क्षेत्र हेर्ने सदस्यको संयोजनमा गाउँ र नगर सभाका कम्तिमा १/१ जना महिला तथा दलित सदस्य, सम्बन्धित विषय हेर्ने शाखा र विभागका प्रमुख समेत रहने गरि ५ सदस्यीय कार्य समुह गठन गरि समूहगत छलफलको व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । गाउँ र नगर कार्यपालिकाले तय गरेको आयोजना र कार्यक्रम प्राथमिकिकरण मापदण्ड र आधार, आयोजनाहरूको संचालनको संभाव्यता, प्राविधिक क्षमता र बजेट सीमा, आयोजना र कार्यक्रममा हुन सक्ने दोहोरोपना, अन्तर विषयगत परिपुरकता र अन्तरसम्बन्ध जस्ता पक्षहरूलाई समेत मध्यनगर गर्दै आयोजना र कार्यक्रमको प्राथमिकिकरण गर्नु पर्ने हुन्छ । विषयगत कार्य समुहबाट छलफल भई प्राथमिकिकरण भएका आयोजना र कार्यक्रमलाई बजेट तथा कार्यक्रम समितिले स्वीकृतीको लागि गाउँ र नगर कार्यपालिकामा सिफारिस गर्दछ ।

(ङ) गाउँ र नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने : बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले पेश गरेको नीति तथा कार्यक्रम, वार्षिक विकास कार्यक्रम र बजेट गाउँ र नगर कार्यपालिकामा छलफल गरि स्वीकृत गर्दछ । यसरी स्वीकृत नीति तथा कार्यक्रम, बजेट र वार्षिक विकास योजना गाउँ र नगर सभामा असार १५ गते बजेट भाषण मार्फत पेश गर्नु पर्दछ । बालबालिकाको लागि स्थानीय विकास सम्बन्धी योजना को ढाँचा अनुसूची ४ मा दिईएको छ ।

(च) गाउँ/नगर सभाको बैठकमा बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृति : गाउँ र नगर कार्यपालिकाले पेश गरेको नीति, कार्यक्रम र बजेट उपर गाउँ र नगर सभामा छलफल गरि बहुमतले पारित गर्नु पर्दछ । पारित भएको नीति, कार्यक्रम र बजेटलाई सभाले कार्यान्वयनको लागि गाउँ र नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमामा पठाउनु पर्नेहुन्छ । बालबालिकाको विकासको लागि तयार गरिएको स्थानीय लगानी योजनाको नमुना अनुसूची ५ मा दिईएको छ । यसरी सभाबाट स्वीकृत योजना नै बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी वार्षिक योजनाको रूपमा रहनेछ ।

२२. केन्द्रीय / प्रदेश स्तरका योजनाहरु

केन्द्र र प्रदेशस्तरबाट स्वीकृत भई कार्यान्वयन हुने योजनाको हकमा सम्बन्धित सभाबाट पारित भएका बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटको सहमति दिने कार्य बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय/प्रदेश समितिको समन्वयमा स्थानीय तहको संघीय/प्रादेशिक सर्म्पर्क मन्त्रालयले गर्नेछ ।

२३. कार्यान्वयन प्रक्रिया

बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको परिधिभित्र रहेर मात्र गर्नुपर्दछ । गाउँ र नगर कार्यपालिकाको कार्यालयले यसरी सभाबाट स्वीकृत प्राप्त भएको नीति कार्यक्रम र बजेटको कार्यान्वयको समयतालिका समेत तयार गरि कार्यान्वयनमा लैजानु पर्दछ । यस्ता कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्दा बालक्लव वा समूहसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने योजनाहरु यथासम्भव बालक्लव वा समूह मार्फत् नै सम्पन्न गराउन सकिनेछ । प्राविधिक दृष्टिकोणले बाल समूहले सम्पन्न गर्न नसक्ने योजना तथा कार्यक्रमहरुको हकमा स्थानीय सामुदायिक संस्था, उपभोक्ता समिति र स्थानीय गैसस मार्फत् संचालन गर्न गराउन सकिनेछ । कार्यक्रम संचालन गर्दा लागत साभेदारी र सहभागितात्मक पद्धतिलाई प्राथमिकता दिन सकिने छ । कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सम्बन्धित विषयगत शाखा र गैर सरकारी संस्थाले समेत प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने छन् । नगरपालिकाको हकमा शहरी गरिवी न्यूनीकरण कार्यक्रमबाट समेत यस्तो सहयोग प्राप्त हुन सक्नेछ । बालमैत्री कार्यक्रम संचालन गर्दा देहायको तहगत प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सकिनेछ :

- (क) कार्यान्वयनको लागि सामूहिक निर्णय तथा पूर्वाधार तयारी,
- (ख) अवस्था विश्लेषण र सूचक वा मापदण्ड निर्धारण,
- (ग) कार्ययोजना तयारी र स्रोत व्यवस्थापन,

२४ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन प्रक्रिया स्थानीय शासन सञ्चालन ऐन, २०७४ तथा नियमावली, २०७४ एवं स्थानीय तहले व्यवस्था गरेको कार्यविधि वा अन्य कुनै प्रक्रिया अनुरूप हुनेछ ॥ साथै स्थानीय तह, बालमैत्री स्थानीय शासन वडा/गाँउ/नगर समिति, र बालमैत्री स्थानीय शासन जिल्ला समितिले नियमित रूपमा कार्यक्रमको अनुगमन गरी सोको प्रतिवेदन सम्बन्धित स्थानीय तह समक्ष पेश गर्न सक्नेछन । कार्यक्रमको अनुगमन फारमको नमुना अनुसुची ६ मा दिईएको छ । यस्तो प्रतिवेदन उपर स्थानीय तहले आवश्यक सल्लाह, सुझाव र निर्देशन दिन सक्नेछ । बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी स्थानीय तहमा भए गरेका कार्यक्रमहरुको गाँउपालिका/नगरपालिकाले चौमासिक, अर्धवार्षिक र वार्षिक समीक्षा समेत गर्नुपर्दछ ।

बालमैत्री स्थानीय शासन अवलम्बन गरेका स्थानीय तहहरुको हकमा प्रदेश/संघीय सर्म्पर्क मन्त्रालय एवं स्रोत उपलब्ध गराउने विकास साभेदारहरुले समेत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न

सक्नेछन् । अनुगमन, समीक्षा र मूल्याङ्कनबाट देखिएका समस्याहरूको तत्काल समाधान गर्नु सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको दायित्व हुनेछ । यसका अतिरिक्त बालमैत्री स्थानीय शासन अन्तर्गत स्थानीयस्तरमा संचालित विभिन्न निकायका कार्यक्रमहरूको कम्तिमा वर्षमा १ पटक सामाजिक परीक्षण वा सार्वजनिक सुनुवाई समेत गर्नु सकिने छ । सामाजिक परीक्षणको नमुना फारम अनुसुची ७ मा दिइएको छ । गाँउ/नगर/जिल्ला बाल संजालले स्थानीय तहको सहयोगमा यस्तो कार्यक्रम संचालन गर्न सक्नेछन् । यसैगरी कार्यक्रम संचालन भएका स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त विवरणहरूको आधारमा प्रदेश/केन्द्रस्तरमा स्थानीय तहको प्रादेशिक/संघीय मन्त्रालयले एकीकृत प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी प्रदेश तथा संघीय मन्त्रालयस्तरमा हुने समीक्षा बैठकमा प्रस्तुत गरी सार्वजनिक गर्नुपर्दछ ।

२५. प्रतिवेदन तथा अभिलेखीकरण

प्रत्येक वर्ष संचालन भएका कार्यहरूको प्रतिवेदन तयार गरी व्यवस्थित रूपमा अभिलेखीकरण स्थानीय तहमा गरिनेछ । कार्यान्वयनको क्रममा देखिएका सफलताका कुराहरूलाई उजागर गरी वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश गर्न सकिनेछ । यस्ता प्रतिवेदनहरू सम्बन्धित साभेदारहरू समक्ष पठाइनुका साथै स्थानीय तहको सूचना केन्द्रमा उपलब्ध हुनेछन् । वार्षिक रूपमा कार्यान्वयन भएका बालमैत्री कार्यक्रमहरूको अवस्था भल्किने गरी बालवालिकाको स्थिति सम्बन्धी प्रतिवेदन तयार गरिनेछ । त्यसको ढाँचा अनुसुची ८ बमोजिम हुनेछ । त्यस्तै बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी प्रगति विवरण अनुसुची ९ बमोजिम हुनेछ । गाँउ/नगर बाल कल्याण समिति, गाँउ/नगर बाल संजाल गाँउ/नगर कार्यपालिकाको सामाजिक विकास क्षेत्र हेर्ने कार्यक्रम अधिकृत वा शाखा प्रमुख सम्मिलित टोलीले यस्तो प्रतिवेदन तयार गर्नेछन् । बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी भएका क्रियाकलापहरूलाई व्यापक प्रचार प्रसार गराउन स्थानीय संचार माध्यमहरूको परिचालन गर्न सकिनेछ । यसले गर्दा जिल्लाका अन्य स्थानीय तहले पनि कार्यक्रम लागु गर्न अभिप्रेरित हुनेछन् ।

२६. बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिको कार्यान्वयनका लागि संयन्त्र र तौरतरिका

बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धतिलाई वैज्ञानिक, व्यवस्थित तथा नतिजामूलक रूपमा कार्यान्वयन गर्न सघाउन तथा सुनिश्चित गर्नका लागि कार्यविधिको महत्वपूर्ण पक्षका रूपमा विभिन्न संयन्त्र र तौरतरिकाको उपयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । यस अन्तरगत देहायका संयन्त्र तथा तौरतरिकाको प्रयोग गर्न सकिनेछ :

- (क) बाल सहभागितामूलक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा
- (ख) सामाजिक परीक्षण
- (ग) सार्वजनिक सुनुवाई
- (घ) कार्यमूलक अनुसन्धान
- (ङ) प्रभावकारिता सर्भेक्षण
- (च) गुनासो तथा उजुरी व्यवस्थापन
- (छ) कार्यमूलक लेखापरीक्षण
- (ज) मूलप्रवाहीकरण
- (झ) सूचना अनुगमन
- (ञ) बाल सूचना पद्धति

परिच्छेद: ६

कोष व्यवस्था र कोष प्रवाह

२७ बालमैत्री स्थानीय शासन कोषको खाता

स्थानीय तहको लागि तयार भएको आर्थिक प्रशासन ऐन तथा नियमावलीको अधिनमा रहि बालमैत्री स्थानीय शासन कोषको खाता सञ्चालन गर्न सकिने छ । यस्तो कोषको संचालन खातामा बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि तपसिल बमोजिमको रकम जम्मा हुनेछ :

- (१) नेपाल सरकारबाट उपलब्ध गराइएको अनुदान रकम,
- (२) प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध गराइएको अनुदान रकम,
- (३) नगरपालिका तथा गाउँपालिकाबाट तोकिएको अंश वा यस्तै अन्य रकम,
- (४) विकास साभेदारहरुबाट बालमैत्री स्थानीय शासनका लागि प्राप्त रकम,
- (५) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकमहरु,
- (६) उल्लेख्य कार्य सम्पादन गरे बापत प्रदेश र अन्य तहबाट प्राप्त पुरस्कार र थप अनुदान रकमहरु ।

२८ कोषको उपयोग र खाता संचालन

कोषमा जम्मा भएको रकम स्थानीय तहको सम्बन्धित सभाबाट स्वीकृत बालमैत्री योजनाको कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा खर्च गरिनेछ । कोषको खाता संचालन सम्बन्धित स्थानीय तहलाई/लहले तोकिएको आर्थिक प्रशासन कानून अनुरूप गर्नेछन् ।

२९. कोष प्रवाह

- (१) बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनको लागि प्राप्त रकम देहायका मध्ये कुनै तरिकाद्वारा प्रवाह गर्न सकिनेछ ।
 - (क) केन्द्रबाट सिधै गाउँ/नगरपालिकामा रकम प्रवाह गर्ने वा केन्द्रबाट प्रादेशिक मन्त्रालय/निकाय मार्फत रकम प्रवाह गर्ने,
 - (ख) विकास साभेदारबाट केन्द्र/प्रदेशमा जानकारी गराई सिधै स्थानीय तहको कोषमा पठाउने, वा आफ्ना स्थानीय इकाई मार्फत सम्बन्धित स्थानीय तहमा रकम प्रवाह गरी बालमैत्री स्थानीय शासन प्रादेशिक/राष्ट्रिय समितिलाई जानकारी दिने ।
- (२) सम्बन्धित स्थानीय तहले बालबालिका सम्बन्धी संजाल, स्थानीय व्यवस्थापन समिति, उपभोक्ता समूह, सामुदायिक संस्था तथा विषयगत शाखा/निकाय मार्फत स्वीकृत कार्यक्रम संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछ ।
- (३) बालमैत्री स्थानीय शासनको लागि प्रदेश/केन्द्रबाट रकम विनियोजन गर्दा वा अनुदान वितरण गर्दा बालमैत्री स्थानीय शासनका लागि तर्जुमा गरिएका न्यूनतम सेवा सूचकहरुलाई आधार मानिनेछ ।

परिच्छेद: ७

संस्थागत क्षमता

३० क्षमता विकास

बालमैत्री स्थानीय शासन पद्धति र सेवालाई प्रभावकारी रूपमा अधि बढाउन देहायको पक्षमा क्षमता विकास कार्य गरिनेछ ।

- (१) यस पद्धतिको कार्यान्वयनको लागि स्थानीय तहको प्रदेश/संघीय सम्पर्क मन्त्रालय मार्फत विभिन्न तहमा प्रशिक्षक प्रशिक्षण सञ्चालन गरिनेछ ।
- (२) बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन हुनेगरी स्थानीय तहको क्षमता मूल्याङ्कन गरी विद्यमान क्षमता र चाहिने न्यूनतम क्षमताको बीचको खाडल पहिचान गरिनेछ ।
- (३) देखिएको खाडलको आधारमा क्षमता विकास योजना तर्जुमा गरी आवश्यक प्राविधिक सहयोग र प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम संचालन गरिनेछ ।
- (४) प्रशिक्षक प्रशिक्षण प्राप्त प्रशिक्षकहरुले जिल्ला, नगर, गाउँ एवं समुदायस्तरमा प्रशिक्षण दिनेछन् । यसका लागि आवश्यकता अनुसार प्रदेश/केन्द्रीय निकायका स्रोत व्यक्तिहरुको समेत प्रयोग गर्न सकिनेछ ।
- (५) विद्यालय व्यवस्थापन समिति, स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति र स्थानीयस्तरमा कार्य गर्ने सामाजिक परिचालक, गाउँ सहजकर्ता, महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका, स्थानीय तहका पदाधिकारी र प्राथमिक तहका शिक्षकहरुलाई अनिवार्य रूपले बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी प्रशिक्षण दिईनेछ ।
- (६) क्षमता विकास सम्बन्धी गोष्ठी, प्रशिक्षण जस्ता कार्य संचालन गर्दा लाग्ने खर्चको लागि स्थानीय तहहरुले आफ्नो नर्स तथा मापदण्ड निर्धारण गर्नेछन् । यसको लागि सम्बन्धित स्थानीय तहले प्रचलनमा रहेको कुनै स्वीकृत नर्स तथा मापदण्डलाई आधार मान्न सक्नेछन् ।
- (७) स्थानीय तहको क्षमता विकास कार्यविधि तयार गरी स्थानीय तह स्वयंले बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी क्षमता विकासका क्रियाकलाप संचालन गर्न सक्नेछन् ।

३१. मानव संसाधन व्यवस्थापन

बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनका लागि मौजुदा जनशक्तिको क्षमता विकास गरी कार्य संचालन गरिनेछ । आवश्यक पर्दा स्थानीय तहहरुले अन्य निकाय, गैसस, बाह्य स्रोत व्यक्ति तथा साभेदार संस्थाको दक्षतालाई समेत प्रयोग गर्न सक्नेछन् । यस्तो कार्यको लागि वार्षिक कार्य योजनामै बजेट व्यवस्था गर्न सकिनेछ । यदि गाँउपालिका र नगरपालिकामा मानव संसाधन विकास केन्द्र रहेछ भने त्यस्तो केन्द्रले जनशक्ति विकास र व्यवस्थापन कार्य गर्नेछन् ।

३२ संस्थागत विकास

यस पद्धतिको प्रभावकारी संचालनको लागि वार्षिक कार्ययोजनामा बजेट व्यवस्था गरी संस्थागत क्षमता विकासको समग्र कार्यक्रम (प्याकेज) निर्माण गर्न सकिनेछ । यस्तो कार्यक्रम (प्याकेज) मा बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन सम्बन्धी प्रक्रियागत कार्यहरु समेत समावेश हुनेछन् । यस्तो कार्यक्रम संचालन गर्न बालमैत्री स्थानीय शासनका लागि विनियोजित रकमको २० प्रतिशतको सीमा भित्र रहनु पर्नेछ ।

परिच्छेद: ८

विविध

३३. संशोधन र बचाउ

(१) यस कार्यविधिको कार्यान्वयनमा कुनै व्यवधान आइ परेमा स्थानीय तहको सम्पर्क प्रदेश मन्त्रालयको अनुरोधमा संघीय सम्पर्क मन्त्रालयले आवश्यकता र औचित्यका आधारमा थपघट, हेरफेर वा संशोधन गर्न सक्नेछ । तर यस्तो संशोधनको जानकारी प्रदेश/नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद् र सम्बन्धित विषयगत निकायहरूलाई दिनु पर्नेछ ।

(२) यस कार्यविधिको मूल मर्ममा असर नपर्ने गरी सम्बन्धित स्थानीय तहको सभाले यस कार्यविधिका बुँदा तथा अनुसूचीहरूमा आवश्यक हेरफेर तथा थपघट गर्न सक्नेछ । यसरी गरिएको हेरफेर तथा थपघटको जानकारी स्थानीय तहको सम्पर्क प्रदेश/संघीय मन्त्रालयलाई दिनुपर्नेछ ।

(३) बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धमा यस कार्यविधि स्वीकृत हुनु अगाडि सम्म र बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०६८ अनुसार भएका कार्यक्रम र क्रियाकलापहरू यसै कार्यविधि अन्तर्गत भए गरेको मानिनेछ ।

३४ सम्पत्ति तथा दायित्व सन्ने

यस कार्यविधि अनुसार संचालन हुने बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम कारणबस संचालन हुन नसकेमा यस कार्यविधि अनुसारको कोष खातामा रहेको सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्ति र दायित्व सम्बन्धित स्थानीय तहमा सन्नेछ ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १: बालमैत्री स्थानीय शासनका न्यूनतम सूचकहरू

(दफाको ४ (४) संग सम्बन्धित)

१.१ सेवा प्रवाहसम्बन्धी सूचकहरू

न्यूनतम सेवा सूचकहरू	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार तह	प्रमुख सहयोगी तह
क) बाल बचाउ		
<ul style="list-style-type: none"> ६ महिनासम्मको शिशुलाई आमाले अनिवार्यरूपमा पूर्ण स्तनपान (आमाको दूध मात्रै खुवाउने) गराएका हुनेछन् । 	<ul style="list-style-type: none"> आमा, घरपरिवार सामुदायिक संस्था गाँउपालिका/ नगरपालिका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह र तिनको विषयगत शाखा, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी स्थानीय समितिहरू
<ul style="list-style-type: none"> एक वर्षभित्रका प्रत्येक बालबालिकाहरूले पूर्ण रूपमा खोप (डिपिटी, विसिजी, हेपटाइटिस बि, हिब ३, दादुराको मात्रा) पाएका हुनेछन् । 	<ul style="list-style-type: none"> अभिभावक, घरपरिवार सामुदायिक संस्था महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका गाँउपालिका/ नगरपालिका स्वास्थ्य संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत निकाय, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी स्थानीय समितिहरू, स्थानीय राजनैतिक दल
<ul style="list-style-type: none"> ६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका बालबालिकाहरूले वर्षको २ पटक भिटामिन ए क्याप्सुल खाएका हुनेछन् । 	<ul style="list-style-type: none"> अभिभावक, घरपरिवार सामुदायिक संस्था महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका गाँउपालिका/ नगरपालिका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत निकाय, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धी स्थानीय समितिहरू, स्थानीय राजनैतिक दल
<ul style="list-style-type: none"> गर्भवती आमाले दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी गराएका हुनेछन् । 	<ul style="list-style-type: none"> घरपरिवार महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह र तिनका विषयगत शाखा, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, सामुदायिक संस्था,
<ul style="list-style-type: none"> गर्भवती महिलाहरूले कम्तिमा प्रसूति पूर्व चारपटक र प्रसूति पश्चात आमा र नवजात शिशुको कम्तिमा ३ पटक स्वास्थ्य जाँच गराएका हुनेछन् 	<ul style="list-style-type: none"> गर्भवती महिला र उनको घरपरिवार महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत निकाय, राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, निजी क्षेत्र, विकास साभेदार,

न्यूनतम सेवा सूचकहरु	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार तह	प्रमुख सहयोगी तह
।		सामुदायिक संस्था, • स्थानीय तह
• गर्भवती महिलाले टिटानस विरुद्धको २ वटा खोप लगाएका हुनेछन् ।	• गर्भवती महिला र उनको घरपरिवार • सामुदायिक संस्था • महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका • गाँउपालिका/ नगरपालिका • स्थानीय स्वास्थ्य संस्था	• स्थानीय तह, • बालबालिका तथा महिलाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/ अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • सामुदायिक संस्था
• गर्भवती तथा सुत्केरी आमाहरुले आईरन चक्की (जम्मा २२५ वटा) खाएका हुनेछन् ।	• गर्भवती महिला र उनको घरपरिवार • महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका • स्थानीय स्वास्थ्य संस्था	• स्थानीय तह र तिनका विषयगत शाखा, • बालबालिका महिलाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/ अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • विकास साभेदार, • सामुदायिक संस्था,
• एच् आई भी संक्रमित आमाबाट जन्मिएका सबै बालबालिकाहरुले ARV Prophylaxis पाएका हुनेछन् ।	• घरपरिवार, अभिभावक • प्रदेशिक/संघीय स्वास्थ्य मन्त्रालय • स्थानीय तह • स्थानीय स्वास्थ्य संस्था	• स्थानीय तह र तिनका विषयगत शाखा, • महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • निजी क्षेत्र, • विकास साभेदार, • सामुदायिक संस्था
• सबै घरधुरीमा पिउन योग्य खानेपानीको सुविधा उपलब्ध भएको हुनेछ ।	• खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्र भएका प्रादेशिक र संघीय निकायहरु • स्थानीय तह • स्थानीय उपभोक्ता समूह	• विषयगत निकाय, • राष्ट्रिय /अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • निजी क्षेत्र, • विकास साभेदार, • सामुदायिक संस्था
• साबुन पानीले हातधुने परिपाटीको विकास भएको हुनुपर्ने (चर्पी गएपछि, खानाखानु अगाडी, बालबालिकाहरुलाई खाना खुवाउनु अगाडी र बालबालिकाको दिसा धोए पछि) ।	• घरपरिवार • महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, सामाजिक परिचालक • स्थानीय स्वास्थ्य संस्था • बिद्यालय • सामुदायिक संस्था,	• विषयगत निकाय, • राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • विकास साभेदार, • स्थानीय तह
• बालबालिकामा हुने अति कडा	• घरपरिवार, अभिभावक	• विषयगत शाखा,

न्यूनतम सेवा सूचकहरु	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार तह	प्रमुख सहयोगी तह
कुपोषण (SAM) र मध्यम कुपोषण उल्लेख्य रूपमा कमि आएको (MAM)हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संस्था महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका गाँउपालिका/ नगरपालिका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था प्रदेशिक/संघीय स्वास्थ्य मन्त्रालय 	<ul style="list-style-type: none"> महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, निजी क्षेत्र, विकास साभेदार, सामुदायिक संस्था
<ul style="list-style-type: none"> पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूमा पुङ्कोपन, कमतौल, ख्याउटेपन हुनेको प्रतिशतमा कमि आएको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> घरपरिवार, अभिभावक सामुदायिक संस्था महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका गाँउपालिका/ नगरपालिका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था प्रदेशिक/संघीय स्वास्थ्य मन्त्रालय 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत शाखा, महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, निजी क्षेत्र, विकास साभेदार, सामुदायिक संस्था
<ul style="list-style-type: none"> एउटा सन्तान र अर्को सन्तानको जन्मातर कम्तीमा ३ वर्ष/ सुनौलाहजार दिनको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> घरपरिवार, अभिभावक सामुदायिक संस्था महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका गाँउपालिका/ नगरपालिका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत शाखा, महिला र बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, निजी क्षेत्र, विकास साभेदार, सामुदायिक संस्था
<ul style="list-style-type: none"> सवै घरमा आयोडिनयुक्त नुन प्रयोग गरेको हुनु पर्नेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> गाँउपालिका/ नगरपालिका स्थानीय स्वास्थ्य संस्था प्रदेशिक/संघीय स्वास्थ्य मन्त्रालय निजी व्यवसायिक संघसंस्था र निजी क्षेत्र 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत निकाय, राष्ट्रिय /अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, निजी क्षेत्र, विकास साभेदार, सामुदायिक संस्था
ख) बाल संरक्षण		
<ul style="list-style-type: none"> ५ वर्ष मुनीका सवै बालबालिकाको जन्म दर्ता भएको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> घरपरिवार, अभिभावक, संरक्षक गाँउपालिका/नगरपालिका प्रदेश/संघीय विषयगत मन्त्रालय र तिनका निकायहरु 	<ul style="list-style-type: none"> बाल क्लव/समुह/संजाल महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका र अन्य बालबालिका सम्बन्धी प्रदेश/संघीय विषयगत मन्त्रालय बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस,
<ul style="list-style-type: none"> सम्बन्धित स्थानीय तहमा 	<ul style="list-style-type: none"> घरपरिवार, अभिभावक, 	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षक, शिक्षिका

न्यूनतम सेवा सूचकहरु	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार तह	प्रमुख सहयोगी तह
<p>बालविवाह उन्मुलन भएको हुनेछ, ।</p>	<p>संरक्षक</p> <ul style="list-style-type: none"> • गाँउपालिका/नगरपालिका • महिला बालबालिका सम्बन्धित प्रादेशिक तथा संघीय मन्त्रालय र तिनका निकायहरु • स्थानीय प्रहरी प्रशासन • जिल्ला बाल कल्याण समिति 	<ul style="list-style-type: none"> • बाल क्लव/समुह/संजाल • केन्द्रीय बाल कल्याण समिति • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • महिला बालबालिका सम्बन्धित प्रादेशिक तथा संघीय मन्त्रालय र तिनका निकायहरु • संघीय/प्रदेश कानून मन्त्रालय
<ul style="list-style-type: none"> • निकृष्ट प्रकारको बालश्रम पूर्णरूपमा अन्त्य र साविकका त्यस्ता बालबालिकाको पुर्नस्थापना भएको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> • घरपरिवार, अभिभावक, संरक्षक • रोजगारदाता • गाँउपालिका/नगरपालिका • प्रहरी • जिल्ला बाल कल्याण समिति • उद्योग, कलकारखाना 	<ul style="list-style-type: none"> • बाल क्लव/समुह/संजाल • केन्द्रीय बाल कल्याण समिति • महिला बालबालिका र श्रम सम्बन्धित प्रादेशिक तथा संघीय मन्त्रालय र तिनका निकायहरु • संघीय/प्रदेश कानून र श्रम मन्त्रालय • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • प्रहरी प्रशासन
<ul style="list-style-type: none"> • घरपरिवार, समुदाय, सार्वजनिक स्थानमा (विद्यालय, सामाजिक चाडपर्व, भेला) बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, वेचबिखन, शोषण, दुर्व्यवहार जस्ता हिंसा अन्त्य भएको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> • घरपरिवार, अभिभावक, संरक्षक • गाँउपालिका/नगरपालिका • महिला बालबालिका सम्बन्धित प्रादेशिक तथा संघीय मन्त्रालय र तिनका निकायहरु • स्थानीय प्रहरी प्रशासन • जिल्ला बाल कल्याण समिति • अदालत • महान्यायधीवक्ताको कार्यालय 	<ul style="list-style-type: none"> • बाल क्लव/समुह/संजाल • महिला बालबालिका सम्बन्धित प्रादेशिक तथा संघीय मन्त्रालय र तिनका निकायहरु • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • केन्द्रीय बाल कल्याण समिति
<ul style="list-style-type: none"> • बाल संरक्षण सम्बन्धी समुदायमा आधारित बाल संरक्षण प्रणाली स्थापित भएको हुनुपर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> • गाँउपालिका/नगरपालिका • जिल्ला बाल कल्याण समिति • स्थानीय गैर सरकारी संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> • बाल क्लव/समुह/संजाल • सामुदायिक संस्था • स्थानीय तह • बालबालिकाको क्षेत्रमा

न्यूनतम सेवा सूचकहरु	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार तह	प्रमुख सहयोगी तह
		कार्यरत राष्ट्रिय/ अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • केन्द्रीय बाल कल्याण समिति
• स्थानीय स्तरमा रहेका बालअधिकार विरुद्धका कुरीति, कुप्रथाका पूर्णरूपमा अन्त्य भएको हुनेछ। (छ्छाउपडी, कमलरी, बालविवाह, छुवाछुत जस्ता)	• घरपरिवार, अभिभावक, • गाँउपालिका/नगरपालिका • महिला बालबालिका सम्बन्धित प्रादेशिक तथा संघीय मन्त्रालय र तिनका निकायहरु • स्थानीय प्रहरी प्रशासन • जिल्ला बाल कल्याण समिति	• बाल क्लव/समुह/संजाल •सामुदायिक संस्था •स्थानीय तह •बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/ अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, •केन्द्रीय बाल कल्याण समिति
• १४ बर्षमुनीका टुहुरा बालबालिकाको संरक्षण स्थानीय तहले गरेको हुनेछ।	• गाँउपालिका/नगरपालिका • स्थानीय गैर सरकारी संस्था	• बाल क्लव/समुह/संजाल •सामुदायिक संस्था •स्थानीय तह •बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय/ अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, •केन्द्रीय बाल कल्याण समिति
ग) बाल विकास		
• ३ देखि ४ वर्ष उमेर पुगेका सतप्रतिशत बालबालिकाहरु प्रारम्भिक बालविकास कक्षामा भर्ना भएका हुनेछन्।	• स्थानीय तह र विषयगत शाखाहरु • प्रदेश/संघीय शिक्षा मन्त्रालय र निकायहरु • विद्यालय व्यवस्थापन समिति • घरपरिवार	• बाल क्लव/समुह/संजाल • विषयगत निकाय, • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • विकास साभेदार, • सामुदायिक संस्था
• ६ देखि १४ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाले आधारभूतशिक्षा (१ देखि कक्षा ८ सम्म) सतप्रतिशत भर्ना भई पुरा गरेको हुनुपर्ने।	• स्थानीय तह र विषयगत शाखाहरु • प्रदेश/संघीय शिक्षा मन्त्रालय र निकायहरु • विद्यालय व्यवस्थापन समिति • घरपरिवार	• बाल क्लव/समुह/संजाल • विषयगत निकाय, • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • विकास साभेदार, • सामुदायिक संस्था
• आधारभूत शिक्षा पश्चात विद्यालय शिक्षाबाट बञ्चित भएका बालबालिकाहरुले जीवनउपयोगी शिक्षाप्राप्त गरेको हुनुपर्ने।	• स्थानीय तह र विषयगत शाखाहरु • प्रदेश/संघीय शिक्षा मन्त्रालय र निकायहरु • स्थानीय गैर सरकारी संस्था	• विषयगत निकाय, • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • विकास साभेदार,

न्यूनतम सेवा सूचकहरू	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार तह	प्रमुख सहयोगी तह
	<ul style="list-style-type: none"> घरपरिवार 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक संस्था
<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक विद्यालयमा छात्र छात्राको लागि अलग अलग पानीको प्रबन्ध समेत भएको शौचालयको व्यवस्था भएको हुनेछ, 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह र विषयगत शाखाहरू प्रदेश/संघीय शिक्षा मन्त्रालय र निकायहरू स्थानीय गैर सरकारी संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत निकाय, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, विकास साभेदार, सामुदायिक संस्था
<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक विद्यालयमा अतिरिक्त कृयाकलाप सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय प्रशासन अभिभावक विद्यार्थी विद्यालय व्यवस्थापन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह सामुदायिक संस्था बाल क्लव/समुह/संजाल
<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक विद्यालयहरूमा फोहोरहरूको बर्गिकरण गरि अन्तिम विर्सजनको उचित व्यवस्थापन हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय प्रशासन अभिभावक विद्यार्थी विद्यालय व्यवस्थापन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह सामुदायिक संस्था बाल क्लव/समुह/संजाल
<ul style="list-style-type: none"> सबै विद्यालयहरूमा बालमैत्री पूर्वाधार तथा बालसिकाई केन्द्र निर्माण हुनेछन । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह र विषयगत शाखाहरू प्रदेश/संघीय शिक्षा मन्त्रालय र निकायहरू स्थानीय गैर सरकारी संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत निकाय, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, विकास साभेदार सामुदायिक संस्था
घ) बाल सहभागिता		
<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको (वडा, गाउँपालिका, नगरपालिकाका) बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास, र बाल सहभागिता सम्बन्धी संरचनामा सम्बन्धित बाल सञ्जालका एक बालक र एक बालिकाको सहभागी भई बालबालिकाको आवाज समेटिएको हुनु पर्नेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह सामुदायिक संस्था उपभोक्ता समिति विद्यालय/स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति प्रदेश तथा संघीय सरकारका निकायहरू 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको संघीय/प्रदेश सम्पर्क मन्त्रालय, विषयगत निकाय, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, बाल समूह स्थानीयस्तरका बालमैत्री स्थानीय शासन समितिहरू, स्थानीय राजनैतिक दलहरू
<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका/नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा बाल विकास, बाल सिकाई वा मनोरञ्जनका लागि कम्तीमा एउटा पूर्वाधार भएको हुनुपर्नेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह सामुदायिक संस्था स्थानीय उपभोक्ता समिति 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत निकाय, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, बाल समूह, स्थानीयस्तरका बालमैत्री

न्यूनतम सेवा सूचकहरु	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार तह	प्रमुख सहयोगी तह
		स्थानीय शासन समितिहरु, • स्थानीय राजनैतिक दलहरु
<ul style="list-style-type: none"> • हरेक गाँउपालिका र नगरपालिकाका प्रत्येक वडामा बाल समूह र संजाल एंव नगर तथा गाँउ तहमा बाल संजाल गठन भई क्रियाशील रहेको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तह • सामुदायिक संस्था तथा गैर सरकारी संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> • विषयगत निकाय, • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • बाल समूह, • स्थानीयस्तरका बालमैत्री स्थानीय शासन समितिहरु, • स्थानीय राजनैतिक दलहरु
<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तहका सबै सार्वजनिक पुर्वाधार र सार्वजनिक सेवा बालमैत्री बनाईएका हुनेछन् । 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तह • सामुदायिक संस्था तथा गैर सरकारी संस्था • विषयगत प्रदेश/संघीय मन्त्रालय 	<ul style="list-style-type: none"> • विषयगत निकाय, • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • बाल समूह, • स्थानीयस्तरका बालमैत्री स्थानीय शासन समितिहरु, • स्थानीय राजनैतिक दलहरु
<ul style="list-style-type: none"> • सबै बालक्लव र बाल सञ्जालमा समावेशीकरण आत्मसात गरी गठन भएको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तह • सामुदायिक संस्था तथा गैर सरकारी संस्था • विद्यालय 	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तह • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, • बाल समूह, • स्थानीयस्तरका बालमैत्री स्थानीय शासन समितिहरु, • स्थानीय राजनैतिक दलहरु

१.२ संस्थागत विकास सम्बन्धी सूचकहरु

न्यूनतम सूचकहरु	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार निकाय	प्रमुख सहयोगी निकाय
<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहहरुले आफ्नो लागि बालमैत्री व्यवहार, आचार संहिता, नियम, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरु तर्जुमा गरी पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याएका हुनेछन् । 	नगरपालिका / गाउँपालिका	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको प्रदेश तथा संघीय सम्पर्क मन्त्रालय, विषयगत निकाय, स्थानीय राजनैतिक दल र तीनको संयन्त्र, विकास साभेदार, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस
<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन समिति गठन भएको हुनेछ । 	नगरपालिका / गाउँपालिका	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको प्रदेश तथा संघीय सम्पर्क मन्त्रालय, विषयगत निकाय, स्थानीय राजनैतिक दल र तीनको संयन्त्र, विकास साभेदार, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस
<ul style="list-style-type: none"> स्थानीयस्तरमा बाल क्लवहरुको सक्रियता रहनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका / गाउँपालिका, बाल क्लव, बाल संजाल, सामुदायिक संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय, स्थानीय तहको विषयगत शाखा, विकास साभेदार, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस, जिल्ला बाल कल्याण समिति
<ul style="list-style-type: none"> समुदायमा आधारित संगठन, समुह र समिति एवं अधिकारमुखी अभियानहरुमा महिला तथा बालबालिकाहरुको सक्रियता रहनेछ र यस्ता समितिहरु बाल अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धनमा क्रियाशील भएका हुनेछन् । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तह र विषयगत शाखा बाल क्लव, बाल संजाल, सामुदायिक संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको विषयगत शाखा, विकास साभेदार, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस, जिल्ला बाल कल्याण समिति
<ul style="list-style-type: none"> बालबालिकाका लागि स्थानीय विकास योजना र लगानी योजना तर्जुमा भै कार्यान्वयन भएको हुनेछ । 	नगरपालिका / गाउँपालिका,	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको प्रदेश तथा संघीय सम्पर्क मन्त्रालय, विषयगत निकाय, स्थानीय राजनैतिक दल र तीनको संयन्त्र, विकास साभेदार, बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस
<ul style="list-style-type: none"> नगर तथा गाँउ विकास योजनामा बाल बालिकाकासंग 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका / गाउँपालिका, 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहको प्रदेश तथा संघीय सम्पर्क मन्त्रालय,

न्यूनतम सूचकहरू	कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख जिम्मेवार निकाय	प्रमुख सहयोगी निकाय
सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम समेटी एकीकृत नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।		<ul style="list-style-type: none"> • विषयगत निकाय, • स्थानीय राजनैतिक दल र तीनको संयन्त्र, • विकास साभेदार, • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस
<ul style="list-style-type: none"> • सार्वजनिक संस्थाले प्रदान गर्ने नागरिक शिक्षामा बाल अधिकारको विषयलाई समेटेको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका/गाउँपालिका • बाल संजाल, • जिल्ला बाल कल्याण समिति • सामुदायिक संस्था 	<ul style="list-style-type: none"> • विषयगत निकाय, • विकास साभेदार, • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस
<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तहमा बालबालिका सम्बन्धी स्थितीपत्र तयारी तथा प्रकाशन र अद्यावधिक भएको हुनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> • नगरपालिका/गाउँपालिका • बाल संजाल, • जिल्ला बाल कल्याण समिति 	<ul style="list-style-type: none"> • विषयगत निकाय, • स्थानीय राजनैतिक दल र तीनको संयन्त्र, • विकास साभेदार, • बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस

अनुसुची २: घरधुरी सर्वेक्षण फारमको नमुना

(दफा १९ (ख) संग सम्बन्धित)

परिवार र व्यक्तिको गणना गर्दा अक्सर बसोवास गरेको ठाउँबाट गर्नुपर्दछ । उत्तर लेख्दा चिन्ह लगाउने ठाउँमा उपयुक्त संकेतमा गोलो चिन्ह ० लगाउनु पर्दछ ।
लेख्नु पर्ने भएमा स्पष्ट अक्षर वा अंकमा लेख्नु पर्दछ । कोडहरु लेख्नु पर्ने ठाउँमा स्पष्ट अंक वा अक्षरमा लेख्नुपर्दछ ।

वडा नं. _____ बस्ती कोड नं. _____ बस्तीको नाम

घर क्र.सं..... परिवार क्र.सं.....

१. परिवार मूलीको नाम लिङ्ग १ महिला २ पुरुष ३ तेस्रो लिंगी
२. जाति ३ धर्म ४ मातृभाषा
५. परिवार संख्या

उमेर समूह	महिला	पुरुष	तेस्रो लिंगी	जम्मा	कैफियत
१ वर्षभन्दा मुनि					
१ - २ वर्षसम्म					
३ - ४ वर्षसम्म					
५ - ६ वर्षसम्म					
७ - ८ वर्षसम्म					
९- १० वर्षसम्म					
११- १२ वर्षसम्म					
१३-१४ वर्षसम्म					
१५ - १६ वर्षसम्म					
१७ - १८ वर्षसम्म					
१९ - २४ वर्षसम्म					
२५ - ४५ वर्षसम्म					
४६ - ६० वर्षसम्म					
६१ - ७५ वर्षसम्म					
७५ वर्ष भन्दा माथि					
जम्मा					

६. तपाईंको परिवारको खानेपानीको मुख्य स्रोत कुन हो ?
क) पाइपको धाराको पानी प्रयोग गर्ने ख) ट्यूबवेलको पानी प्रयोग गर्ने
ग) झनार, कुवा, जरुवाको पानी प्रयोग गर्ने घ) नदी, कुलो, नहर, पोखरीको पानी प्रयोग गर्ने
ड) आकाशे पानी संकलन गरी प्रयोग गर्ने च) (खुलाउने) को पानी प्रयोग गर्ने ।

७. खानेपानी ल्याउन (जाँदा आउँदा) लाग्ने समय

क) घरैमा भएको ()

ग) १५ - ३० मिनेटको दुरीमा ()

ख) १५ मिनेटसम्मको दुरीमा ()

घ) ३० मिनेटभन्दा बढी समय लाग्ने ()

८. शौचालयको अवस्था

क) कच्ची

ख) पक्की (१) वायोग्यासमा जडान भएको (२) ढलमा शौचालय जडान भएको

ग) शौचालय नभएको

९. तपाईंको घरमा खानखानु अगाडी, बच्चालाई खुवाउनु अगाडी, बच्चाको दिसा धोएपछि र शौचालय गएर आएपछि हात के ले धुनुहन्छ ?

क) साबुनपानी ()

ख) खरानी पानी ()

ग) पानीमात्र ()

घ) ढुङगा/माटो () इ) केही पनि नगर्ने ()

१०. परिवारको कुनै सदस्य विरामी भएमा उपचारका लागि सबैभन्दा पहिला कहाँ जानुहुन्छ ?

क) लामा, धामी, भाँक्री

ख) परंपरागत वैद्य

ग) स्थानीय स्वास्थ्य संस्था/चौकी

घ) अस्पताल (निजी, सरकारी)

इ) अन्य भए (खुलाउने)

११. नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न लाग्ने समय

क) स्वास्थ्य चौकी / प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र रहेको स्थानदूरी..... र पुग्न लाग्ने समय (..... घण्टा/दिन)

ख) अस्पताल रहेको स्थानदूरी र पुग्न लाग्ने समय (..... घण्टा/दिन)

१२. बालबालिका विरामी पर्दा तुरुन्त उपचार गर्ने आर्थिक क्षमता छ ?

क) छ ख) छैन

१३. वितेको २ वर्षभित्र जन्मेका बालबालिकाको विवरण

लिंग	जन्मेको जीवित शिशुको जम्मा संख्या	जन्मने वितिककै वेगुति दुध खुवाएको संख्या	जन्मने वितिककै वेगुति दुध नखुवाएको संख्या	६ महिनासम्म आमाको दुध मात्र खुवाएको संख्या	६ महिनासम्म आमाको दुध र अन्य खानेकुरा पनि खुवाएको संख्या	२ महिना वा सो भन्दा कम मात्र आमाको दुध खुवाएको संख्या
बालक						
बालिका						
तेस्रो लिंगी						
जम्मा						

१४ तपाईंलाई बालरोग तथा खोपहरुको विषयमा जानकारी छ ?

क) छ

ख) छैन

१५ एक वर्षमुनिका बालबालिकालाई खोप लगाएको विवरण

लिंग	जम्मा संख्या	बि.सि.जी. (BCG) लगाएको संख्या	डि.पि.टि १ (DPT1) लगाएको संख्या	डि.पि.टि २ लगाएको संख्या	डि.पि.टि ३ लगाएको संख्या	दादुरा/रुबेला विरुद्धको खोप लगाएको संख्या	हेपटाईटिस वी विरुद्धको खोप लगाएको संख्या
बालक संख्या							
बालिका							

संख्या							
तेस्रो लिंगी							
जम्मा							

१६. पाँच वर्षमुनिका बालबालिकालाई वर्षको २ पटक भिटामिन ए, जुकाको औषधी र पोलियो थोपा खुवाएको विवरण

लिङ्ग	जम्मा संख्या	भिटामिन ए खुवाएका बालबालिकाको संख्या	जुकाको औषधी खुवाएका बालबालिकाको संख्या	पोलियो थोपा खुवाएका बालबालिकाको संख्या
बालक संख्या				
बालिका संख्या				
तेस्रो लिंगी संख्या				
जम्मा				

१७. बितेको १ वर्षभित्रको तपाईंको परिवारमा रहेका गर्भवती महिलाको स्वास्थ्य अवस्था बारे जानकारी

गर्भवती आमाको विवरण	गर्भवती परीक्षण गरेको पटक (संख्या)	आइरन चक्की को प्रयोग (चक्कि संख्या)	टि. टि. खोप लगाएको संख्या	प्रसूति भए नभएको	प्रसूति कहाँ भएको (तलको कोठामा नम्बर लेख्ने) १. स्वास्थ्य संस्थामा, २. घरमा स्वास्थ्य कर्मीको सहयोगमा, ३. घरमा स्वास्थ्य कर्मीको सहयोग बिना ४. अन्य	नवजात शिशुको जाँच गराएको संख्या
गर्भवती १						
गर्भवती २						
गर्भवती ३						
.....						
.....						
.....						

१८. तपाईंको परिवारमा एच्आईभी संक्रमित आमाबाट जन्मेका बालबालिका छन्?

१. छन् २. छैनन्

यदि छन् भने उनीहरूले ARV Prophylaxis पाएका छन् ?

१. छन् २. छैनन्

१९. तपाईंको परिवारको १८ वर्षभन्दा मुनिको सदस्यलाई कुनै दीर्घ रोग लागेको छ ?

१. छ २. छैन

यदि लागेको छ भने देहायको विवरण खुलाउनुहोस् :

रोगको नाम	बालिका	बालक	तेस्रो लिंगी	जम्मा
एच.आई.भि. / एड्स				

क्षयरोग				
क्यान्सर				
मधुमेह (चिनीरोग)				
मुटु				
मृगौला				
अन्य				

२०. तपाईंको परिवारमा दीर्घ रोगको कारण विगत १० वर्षमा १८ वर्ष भन्दा मुनिका कुनै सदस्यको मृत्यु भएको छ ?

१. छ २. छैन

यदि छ भने देहायको विवरण खुलाउनुहोस् :

मृत्यु गराउने रोगको नाम	महिला	पुरुष	तेस्रो लिंगी	जम्मा
एच.आई.भि. / एड्स				
क्षयरोग				
क्यान्सर				
मधुमेह (चिनी रोग)				
मुटु				
मृगौला				
अन्य				

२१. बितेको १ वर्षभित्र तपाईंको परिवारमा ५ वर्ष मुनिका कुनै बालबालिकाको मृत्यु भएको छ ?

१) छ २) छैन

यदि छ भने कतिजनाको मृत्यु भएको थियो र के कारणबाट मृत्यु भएको थियो ?

लिङ्ग	मृत्यु भएको जम्मा संख्या	मृत्यु हुनाको कारण
बालक		
बालिका		
तेस्रो लिंगी		
जम्मा		

२२. दुई बालबालिका चिन्ह भएको आयोडिनयुक्त नुन प्रयोग गर्ने गर्नुभएको छ ?

क) छ ख) छैन

२३. ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाले पोषिलो खाना (दिनको कम्तिमा ३ पटक दुध, लिटो, भात, फलफुल र सागसब्जी) खान पाउँछन् ?

क) पाउँछन् ख) पाउँदैनन्

२४. तपाईंको परिवारका १ वर्ष मुनिकाको मासिक र १ वर्ष भन्दा माथि ५ वर्ष सम्मका बालबालिकाहरुको त्रैमासिक रुपमा तौल

लिने गरिएको छ ?

१. छ २. छैन

छ भने पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको तौल (वजन)

क्र.सं.	उमेर (महिनामा)	तौल (वजन)	कुपोषण (कम तौल) छ	पोषणयुक्त (ठिक तौल) छ

२५. पाँच वर्षमुनिका र ६ वर्षदेखि १८ वर्षसम्मका बालबालिकाको जन्म दर्ता गराएको विवरण

५ वर्षमुनिका बालबालिका				६ देखि १८ वर्षसम्मका बालबालिका		
लिंग	जम्मा संख्या	जन्म दर्ता गराएको संख्या	जन्म दर्ता नगराएको संख्या	जम्मा संख्या	जन्म दर्ता गराएको संख्या	जन्म दर्ता नगराएको संख्या
बालक						
बालिका						
तेस्रो लिंगी						
जम्मा						

२६. गएको ३ वर्षभित्र तपाईंको परिवारमा कसैको विवाह भएको भए सो को विवरण दिनुहोस् ।

विवाह भएको	संख्या	विवाह गर्दाको उमेर कति वर्षको थियो						
		१)	२)	३)	४)	५)	६)	७)
पुरुष								
महिला								
तेस्रो लिंगी								
जम्मा								

२७. तपाईंको परिवारका १८ वर्षसम्मका बालबालिका अरुको घरमा काम गर्न बसेका छन् ?

१. छ २. छैन

यदि छन् भने क) बालक संख्या

ख) बालिका संख्या

ग) तेस्रो लिंगी

वच्चाको उमेर कति छ (वर्ष)	लिंग (बालक, बालिका, तेस्रो लिंगी)	कामको किसिम		कति घण्टा काम गर्छन्	यो काम गरेको कति वर्ष भयो	वार्षिक कति रुपिया पाउछन् (जिन्स भए नगदमा मिलाएर भन्ने)	वर्षमा कति पटक तपाईं आफ्नो वच्चालाई भेट्न सक्नुहुन्छ	विद्यालयमा पढ्ने गरेको	
		व्यक्तिगत घर	होटल, पसल					छ	छैन

२८. तपाईंको परिवारका बालबालिकाहरूले कस्ता प्रकारका बालश्रम गरिरहेका छन् ?

क) बालभरिया ()

ख) घरेलु बालश्रम अर्काको घरमा काम गर्ने ()

ग) होटल/पसलमा काम गर्ने ()

घ) यातायात ()

ड) कारखाना/उद्योग ()

च) अन्य ()

२९. बालबालिकाहरु घरबाहिर काम गरेको भए गरेको ठाउँमा के कस्तो समस्या भोग्ने गरेका छन् ?
 क) गाली/गलौज ख) कुटपीट ग) खानामा भेदभाव घ) यौन शोषण ङ) मनोवैज्ञानिक तनाव
 च) खेलमा भेदभाव वा खेल नदिने छ) अन्य.....

३०. तपाईंको परिवारमा बालबालिकाले कमजोरी गरेमा के गर्नु हुन्छ ?
 क) गाली ख) कुटपीट ग) खानामा बन्देज घ) कोठामा थुन्ने
 ङ) सम्झाउने च) हेप्ने, निन्दा गर्ने वा मनोवैज्ञानिक तनाव दिने छ) अन्य

३१. तपाईंको घरमा छोरा र छोरीमा कुनै फरक व्यवहार गर्ने गर्नुभएको छ ?
 छ) छैन)
 यदि छ भने,
 क) शिक्षामा ख) खानपिनमा ग) घरेलु काममा घ) पोशाकमा ङ) अन्य.....

३२. तपाईंको परिवारका बालबालिकाहरुले विद्यालयमा गल्ती गरेमा विद्यालयमा निम्न यातना पाउने गरेका छन् ?
 क) कान समातेर उठ्बस् ख) कुटपीट ग) कक्षा कोठाबाट निष्कासन
 घ) बेन्चमा उभ्याउने च) शौचालयमा थुन्ने ङ) गालि गर्ने च) हेप्ने, निन्दा गर्ने वा
 मनोवैज्ञानिक तनाव दिने छ) अन्य.....

३३. तपाईंको परिवारको बालबालिकाहरुमा यौनशोषणको कुनै घटना घटेको छ ?
 क) छ ख) छैन

३४ एक वर्षभित्र तपाईंको परिवारमा महिला तथा बालबालिका उपर हिंसा तथा सामाजिक कुरिती सम्बन्धी निम्न कुनै घटना घटेका छन्/छैनन् ?
 क) दाईजोसम्बन्धी ख) बहुविवाह ग) घरायसी हिंसा घ) बालविवाह
 ङ) बलात्कार च) महिला/बालबालिका बेचबिखन छ) छाउपडी
 ज) बहुपतिप्रथा झ) देउकी ञ) कुनै पनि घटना नघटेको

३५. तपाईंको परिवारका कुनै बालबालिका बालगृह वा कुनै संस्थामा बसेका छन् ?
 क) छन् ख) छैनन्

यदि छन् भने

उमेर	लिंग	वसेको संस्था	होस्टल	बोर्डिङ्ग स्कूल	ठाउको नाम	यहा वसेको कति वर्ष भयो	यहा राख्नाको कारण के हो	तपाईं आफ्नो वच्चालाई वर्षको कति पटक भेट्न पाउनुहुन्छ
		बाल गृह						

३६. तपाईंको परिवारका कुनै बालबालिका सडक बालबालिकाको रुपमा रहेका छन् ?
 क) छन् ख) छैनन्

यदि छन् भने

उमेर	लिंग	वसेको ठाउको नाम	घर छोडेर गएको कति वर्ष भयो	घर छोड्नाको कारण के हो	तपाई आफ्नो वच्चालाई वर्षको क पटक भेट्न पाउनुहुन्छ

३७. तपाईंलाई बाल अधिकारको बारेमा जानकारी छ ?
 क) छ ख) छैन ग) केही कुरा सुनेको छु

३८. तपाईंको परिवारका कुनै बालबालिकामा लागू पदार्थ दुर्व्यसनको लत रहे नरहेको स्थिति के छ ?

लिङ्ग	धूम्रपान गर्ने संख्या	नसालु पदार्थ सेवन गर्ने संख्या	कुनै पनि लत नरहेको संख्या	जम्मा संख्या
बालक				
बालिका				
तेस्रो लिंगी				

३९. तपाईंले बालबालिकालाई वर्षमा कति जोर लगा दिनुहुन्छ ? (सरदर)
 क) १ जोर ख) २ जोर ग) ३ जोर घ) ४ जोर वा सोभन्दा बढी

४०. बालबालिका बस्ने, पढ्ने कोठा अलगगै छ ?
 क) छ ख) छैन

४१. मानिस बस्ने घर (मूल घर) र गाईवस्तुहरु बाँध्ने गोठ अलगगै छ ?
 क) छ ख) छैन ग) गोठ अलगगै भए पनि गोठमाथि पनि सुत्ने गरेको छ

४२. तपाईंको परिवारमा बाल विकास केन्द्र वा पूर्व प्रा.वि. तहमा जाने ३ देखि ४ वर्षसम्मका बालबालिका संख्या कति छ

बालक	बालिका	तेस्रो लिंगी	जम्मा

४३. परिवारको शैक्षिक स्थिति

उमेर समूह	लेखपढ गर्न नसक्ने / निरक्षर		लेखपढ गर्न सक्ने / साक्षर		एस. एल. सी. वा सो सरह पास गरेका संख्या		प्रविणता प्रमाण पत्र, इन्टरमिडियट १०+२ वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको		स्नातक (वि. ए. वा सो सरह) तह पास गरेका		स्नातकोत्तर (एम. ए. वा सो सरह) तह पास गरेका		विद्यावारिधि (पि. एच. डी.) हासिल गरेका	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
६ - १८ वर्ष														
१९ - ४५ वर्ष														
४६ - ६० वर्ष														

६० वर्षभन्दा माथि														
जम्मा														

४४. विद्यालयस्तरमा अध्ययन गरिरहेका बालबालिकाको विवरण

अध्ययनरत तह	प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रमा जाने बालबालिकाको संख्या			गाँउपालिका र नगरपालिका अन्तर्गतका विद्यालयमा अध्ययनरत संख्या			गाँउपालिका र नगरपालिका बाहिरका विद्यालयमा अध्ययनरत संख्या				
	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका
प्रा.वि. तह											
नि.मा.वि. तह											
मा.वि. तह											
उच्च मा.वि. तह											

४५. घरबाट विद्यालय जान लाग्ने समय (उपयुक्त महलमा ✓ चिन्ह लगाउनु होला)

विद्यालय	१५ मिनेट भन्दा कम	१५-३० मि.सम्म	३० मि.- १ घण्टा	१ घण्टाभन्दा बढी
प्रा.वि.				
नि.मा.वि.				
मा.वि.				
उच्च मा.वि.				

४६. तपाईंको बालबालिका पढ्ने विद्यालयमा बालमैत्री शौचालय छ ?

क) भएको सख्या वा छ () ख) नभएको सख्या वा छैन ()

४७. तपाईंको परिवारका बालबालिका पढ्ने विद्यालयमा अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि विशेष शिक्षाको सुविधा छ ?

क) छ ख) छैन ग) थाहा छैन

४८. विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिकाको संख्या

विवरण	प्राथमिक उमेर समूह (५-९ वर्ष)			नि.मा.वि. उमेर समूह (१०-१४ वर्ष)			माध्यमिक उमेर समूह (१५ वर्ष)		
	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा
सामान्य क्षमता									
अपाङ्गता भएका									

४९. बीचैमा विद्यालय जान छोडेका ६ - १५ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाहरूका संख्या र कारण

बालक	बालिका	जम्मा	विद्यालय जान छोड्नुको कारण
------	--------	-------	----------------------------

--	--	--	--

५०. अनौपचारिक शिक्षामा बाल (विद्यालय शिक्षाबाट वंचित (१४ देखि १८ वर्ष सम्मका)) सहभागिता

अनौपचारिक शिक्षा लिइरहेका	संख्या
बालक	
बालिका	
जम्मा	

५१. परिवारमा बालबालिकासँग सम्बन्धित कुनै विषयमा निर्णय गर्दा उनीहरूलाई पनि सहभागी गराउने गर्नु भएको छ ?

क) गराउने गरेको छ ख) गराउने गरेको छैन

५२. तपाईंको परिवारका बालबालिकाहरू बाल क्लव/संगठन आदिमा आवद्धता रहेका छन् ?
(सकेसम्म सम्बन्धित बालबालिकाहरूसँग पनि सोध्ने)

लिङ्ग	स्कूलमा आधारित	समुदायमा आधारित	अन्य बाल क्लव	आवद्ध नभएको
बालक				
बालिका				

५३. तपाईंका घरका १८ वर्षभन्दा कम उमेरका कतिजना बालबालिका देहायको तहमा प्रतिनिधि वा सदस्य रहेका छन् ?

लिंग	स्थानीय तह/ योजना तर्जुमा वा कार्यान्वयन समिति	नागरिक मञ्च	विद्यालय/ स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति	बाल संरक्षण समिति	बाल समूह वा बाल क्लव, बालमैत्री स्थानीय शासन समिति वा बाल संजाल
बालक					
बालिका					
जम्मा					

५४. तपाईंको परिवारका कुनै सदस्य स्थानीय कुनै संघसंस्था वा समूहमा आवद्ध हुनुहुन्छ ?

क) सामुदायिक संस्था ख) कृषक समूह
ग) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह घ) सहकारी संस्था
ड) नागरिक सचेतना केन्द्र च) परम्परागत समूह
छ) अन्य (नागरिक मञ्च, योजना तर्जुमा समिति...) ज) प्यारालिगल कमिटी झ) कुनैमा पनि नरहेको

(५४.१) तपाईं कहिल्यै प्यारालिगल कमिटीमा जानु भएको छ ?
यदि छ भने किन?

- (क) कमिटिले संचालन गर्ने जनचेतनामूलक कार्यक्रममा भाग लिन (ख) बाल विवाह, बालवालिकामाथि भएका दुर्व्यवहार, बाल हिंसा, बालश्रम जस्ता विषयमा उजुर गर्न (ग) महिलामाथि हुने हिंसा र दुर्व्यवहार सम्बन्धी विषयमा उजुर गर्न

यदि तपाईंले कुनै उजुर गर्नु भएको भए प्यारालिगल कमिटिको काम कारवाहिप्रति तपाईं सन्तुष्ट हुनहुन्छ?
(१) छु (२) छैन

५५. परिवारका सदस्यहरुको जनचेतनामूलक तालिम (स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व, परिवार नियोजन, सशक्तीकरण, लैंगिक समविकास, बाल विकास, संस्थागत नेतृत्व, खानेपानी तथा सरसफाई, उपभोक्ता समिति, बाल अधिकार, बाल संरक्षण, आदि) प्राप्त गरेको विवरण

तालिमको नाम	३ दिनसम्मको तालिम प्राप्त संख्या			३ देखि ७ दिनसम्मको तालिम प्राप्त संख्या			१ देखि ४ हप्तासम्मको तालिम प्राप्त संख्या			४ हप्ताभन्दा बढी अवधिको तालिम प्राप्त संख्या		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा

५६. परिवारका सदस्यहरुको व्यवसायिक (जे.टि.ए. कृषि वा पशु, विद्युत जडान, कम्प्युटर, मेकानिक्स, सिलाई बुनाई, आदि) तालिम प्राप्त गरेको विवरण

तालिमको नाम	१ महिनाभन्दा कम अवधिको तालिम प्राप्त वा प्रारम्भिक तहको प्राविधिक			१ देखि ६ महिनासम्म अवधिको तालिम प्राप्त वा पहिलो तहको प्राविधिक			६ देखि १२ महिनासम्मको तालिम प्राप्त वा दोस्रो तहको प्राविधिक			१२ महिनाभन्दा बढी अवधिको तालिम प्राप्त वा तेस्रो तह भन्दा माथिको प्राविधिक		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा

५७. परिवारको मुख्य पेशा : (एकमा मात्र चिन्ह लगाउने)

- क) कृषि/पशुपालन/फलफूल खेती ख) व्यापार व्यवसाय ग) सेवा/नोकरी
घ) ज्याला/मजदुरी ङ) विप्रेषण (विदेशबाट पठाएको रकम) च) अन्य

५८. आजभन्दा पाँच वर्ष पहिले तपाईंको परिवारको बसोबास कहाँ थियो ?

- क) अन्यत्र स्थानमा ख) यसै स्थानमा

अन्यत्र स्थानबाट आएको भए यहाँ किन आउनु भएको ?

- क) सहरी सुविधाको लागि ख) द्वन्दका कारण ग) खेतीपाती गर्न घ) व्यापार व्यवसाय गर्न
ङ) वैवाहिक सम्बन्ध भएर च) रोजगारीका लागि छ) प्राकृतिक विपत्तिबाट ज) अन्य

५९. घरको अवस्था : (एकभन्दा बढी घर भएमा मूल घरको विवरणका आधारमा चिन्ह लगाउने)

- क) खर वा फुसको छानो भएको ख) टायल, भिँगटी वा स्लेटको छानो भएको
ग) जस्ता पाताको छानो भएको घ) घर ढलान भएको

६०. तपाईंको घरमा वत्तीको मुख्य स्रोत के हो ?

- क) मट्टीतेल () ख) जेनेरेटर ()
 ग) गोबरग्याँस () घ) सोलार ()
 ड) पानी घट्ट तथा लघु जलविद्युत च) राष्ट्रिय प्रसारणको विजुली ()
 छ) अन्य

६१. तपाईंको घरमा खाना पकाउन प्रयोग हुने प्रमुख इन्धन कुन हो ?

- क) दाउरा ख) गुइठा ग) गोबरग्याँस घ) मट्टीतेल
 ड) एल.पि. ग्याँस च) विद्युत छ) अन्य

६२. तपाईंको घरमा कस्तो प्रकारको चुल्हो प्रयोग गर्नुहुन्छ ?

- क) अँगोनो वा माटोको चुल्हो ख) धुँवारहित चुल्हो ग) भुसे चुल्हो घ) मट्टीतेल स्टोभ
 ड) ग्याँस चुल्हो घ) विद्युत चुल्हो (हिटर) च) अन्य

६३. तपाईंको घरमा संचारका साधनहरु के के रहेका छन् ? (बहु उत्तर)

- क) रेडियो ख) टि.भि. ग) टेलिफोन घ) मोबाइल ड) इमेल/इन्टरनेट
 च) नियमित आउने पत्रपत्रिका च) अन्य

६४. तपाईंको परिवारका सदस्यहरु कुन कुन पेशा (रोजगारी) मा संलग्न हुनुहुन्छ ?

उमेर समूह	कृषि (खेती तथा पशुपालन)			व्यापार			जागिर (सेवा)			ज्याला मजदुरी			उद्योग		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१६-१८															
१९-२४															
२५-४०															
४१-६०															
६० भन्दा माथि															

६५. तपाईंको परिवारका कुनै सदस्य रोजगारीका लागि घरबाट विदेश गएका छन् भने तलको विवरण दिनुहोस् :

विदेश गएकाको संख्या			गएको मुलुकको नाम		गएको अवधि (वर्षमा)	
महिला	पुरुष	जम्मा	भारत	अन्य (खुलाउने)	५ भन्दा कम	५ भन्दा बढी

६६. तपाईंको परिवारमा १८ वर्षभन्दा कम उमेरका शारीरिक तथा मानसिक हिसाबले अपांगता भएका सदस्यहरु भएमा तलको विवरण दिनुहोस् ।

भिन्न क्षमताको विवरण	बालिका	बलक	जम्मा
शारीरिक अपाङ्गता			

दृष्टिविहिन र न्यून दृष्टिविहिन			
स्वर बोलाईसम्बन्धी अपांगता			
सुस्त श्रवण तथा बहिरा			
मानसिक/बौद्धिकअपाङ्गता			
श्रवण र दृष्टिविहिन (दुवै)			
बहु अपांगता			
जम्मा			

६७. तपाईंको परिवारको वार्षिक आम्दानी र खर्चको विवरण दिनुहोस् ।

क्र.सं.	आम्दानीको स्रोत	रकम रु.	क्र.सं.	खर्च विवरण	रकम रु.
१	कृषि तथा पशुपालन		१	खाना खर्च	
२	व्यापार तथा उद्योग		२	लत्ता कपडा	
३	नोकरी तथा पेन्सन		३	शिक्षा	
४	वैदेशिक रोजगार		४	स्वास्थ्य उपचार खर्च	
५	ज्याला मजदुरी		५	चाडपर्व, विवाह खर्च तथा मनोरञ्जन	
६)	घरभाडा		६)	महसूल भुक्तानी खर्च (विद्युत, सञ्चार, खानेपानी,आदि	
७)	अन्य		७	अन्य	
	जम्मा			जम्मा	

६८. तपाईंको परिवारलाई आफ्नो उत्पादन/आम्दानीले वर्षमा कति महिना खान पुग्छ ?

क) ३ महिनाभन्दा कम खान पुग्ने

ख) ३ - ६ महिना खान पुग्ने

ग) ६ - ९ महिना खान पुग्ने

घ) ९ - १२ महिना खान पुग्ने

ड) वचत हुने

६९. तपाईंको परिवारमा कसैले ऋण लिएको छ ?

१. छ

२. छैन

यदि छ भने ऋण कहाँबाट लिनुभयो ?

क) बैंक वा वित्तीय संस्था

ख) सहकारी संस्था

ग) समूह वा सामुदायिक संस्था

घ) साहु महाजन

ड) अन्य

७०. ऋण लिएको भए कुन उद्देश्यका लागि लिनु भएको हो ?

क) घरायसी कार्य वा घर खर्च

ख) कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय गर्न

ग) उद्योग व्यापार

घ) वैदेशिक रोजगारी

ड) सामाजिक तथा धार्मिक कार्य गर्न

च) शिक्षा

छ) औषधि उपचार

ज) विवाह, ब्रतवन्ध वा यस्तै व्यावहारिक खर्च

झ) गोबर ग्याँस, सोलार, विजुली आदि राख्न

भ) अन्य

७१. तपाईंको परिवारमा निम्न कार्यहरू प्रायः कसले गर्दछ ?

कार्य	महिला	पुरुष
घर व्यवहारसम्बन्धी विषयमा निर्णय		
घरायसी काममा संलग्न		

कार्य	महिला	पुरुष
बैंकमा खाता संचालन		
उपभोक्ता समितिमा सहभागिता		
विद्यालय व्यवस्थापन समितिको पदाधिकारीका रूपमा सहभागिता		
उद्योग व्यापारमा सहभागिता		

७२. तपाईंको वार्षिक रूपमा अन्नवाली, तरकारी वाली, फलफूल आदि उत्पादनको अवस्था के कस्तो छ ?

वाली/उत्पादन समूह	आर्थिक वर्ष (२०६....)	
	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (क्विन्टल) वारु.
अन्न वाली (धान, गहुँ		
दलहन वाली (मास, मसुरो)		
तेलहन वाली (तोरी, सूर्यमुखी)		
तरकारी (आलु, प्याज, काउली,		
नगदे वाली (उखु, सूती, जुट, अलैची, ...)		
फलफूल खेती (केरा, स्याउ, आँप, सुन्तला ...)		
घासे वाली		
डाले घाँस		
भुईँ घास		
रेशम खेती		
जडिवुटी खेती		
अन्य		

७३ परिवारको पशु धन तथा सोबाट हुने उत्पादन :

क्र. सं.	किसिम	संख्या			उत्पादन		
		स्थानीय	उन्नत	जम्मा	दूध लि.	मासु केजी	उन केजी
१	पशुधन						
	गाई गोरु						
	चौरी याक						
	भैंसी राँगा						
	घोडा खच्चर						
	वाखा						

	भेडा च्यांग्रा						
	सुँगुर वंगुर						
	अन्य.....						
	अन्य						
२	पंक्षी	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	अण्डा सख्या	मासु केजी	
	कुखुरा						
	हाँस						
	अन्य						
३	माछा				केजी		
	मौरी घर				मह केजी		
४	अन्य						
	अन्य						

७४ विगत ३ वर्ष भित्रमा तपाईंको परिवारमा कति मानिसहरु प्रकोपबाट प्रभावित भएका छन् ?

क) प्रभावित संख्या

वस्ती क्रम संख्या (कोड)	गत ३ वर्षभित्र प्रकोपबाट पिडित परिवार संख्या											जम्मा
	बाढी	पहिरो	असिना	हुरीबतास	आगलागी	भूकम्प	खडेरी	अतिवृष्टी	महामारी	सलह किरा आदी	अन्य प्रकोप	

ख) नोक्सानी (अन्दाजी रु)

वस्ती क्रम संख्या () कोड)	गत ३ वर्षभित्र प्रकोपबाट पिडित परिवार संख्या											जम्मा
	बाढी	पहिरो	असिना	हुरीबतास	आगलागी	भूकम्प	खडेरी	अतिवृष्टी	महामारी	सलह किरा आदी	अन्य प्रकोप	

यति धेरै सूचना दिनु भएकोमा धन्यवाद ।

सूचनादाताको नाम

सूचना संकलकको नाम

प्रमाणित गर्नेको नाम

सही

सही

सही

सूचना लिएको मिति:

अनुसूची ३: बालमैत्री स्थानीय शासन गाउँ तथा नगरको वस्तुस्थिति विवरणको विषय सूची (प्रोफाइलको ढाँचा)

(दफा १९ (ख) संग सम्बन्धित)

प्रोफाइलको कभरपृष्ठ

गाउँपालिका/नगरपालिकाको नक्सा

मन्तव्य (आवश्यक भएमा)

१. गाउँपालिका/नगरपालिकाको परिचय

१.१ गाउँपालिका/नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति

१.२ हावापानी, भू-उपयोग

१.३ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि तथा विशेषता

१.४ गाउँपालिका/नगरपालिकाको आर्थिक अवस्था

१.५ गाउँपालिका/नगरपालिकाका बासिन्दाहरूको प्रमुख व्यवसाय तथा रोजगारीको अवस्था

१.६ विकासका सम्भावना, अवसर, चुनौती र समस्याहरू

२. बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा र कार्यक्षेत्र

२.१ बालबालिकाको परिभाषा तथा बालमैत्री स्थानीय शासन व्यवस्थाको आवश्यकता

२.२ विद्यमान ऐन नियममा बालबालिकासम्बन्धी भएको व्यवस्था

२.३ नगर तथा गाउँस्तरीय योजनामा बालबालिका सम्बन्धी भएको व्यवस्था

२.४ बाल समूह वा बाल क्लवहरू

२.५ बालमैत्री गाउँपालिका/नगरपालिकाको अवधारणा

२.६ बालमैत्री स्थानीय शासनको कार्यक्षेत्र

२.७ बाल अधिकार (बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास, बाल सहभागिता)

२.८ बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रमका साभेदार तथा सहयोगी संस्थाहरू

२.९ बालमैत्री सुशासनयुक्त गाउँपालिका/नगरपालिकाको स्थापनाका लागि अवसर र सम्भावनाहरू

३. जनसंख्या

३.१ उमेर समूह तथा जातिगत आधारमा जनसंख्या

३.२ मातृभाषाका आधारमा जनसंख्या

३.३ जनसंख्या वृद्धिदर

३.४ जन्म दर्तासम्बन्धी विवरण

३.५ बाल विवाहको अवस्था

३.६ परिवार संख्या र प्रतिपरिवार औसत बालबालिका संख्या

४. बाल तथा मातृ स्वास्थ्य

४.१ सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम

४.२ खोप लगाउने बालबालिकासम्बन्धी विवरण

४.३ बालबालिकामा पोषणको स्थिति

४.४ बालबालिकामा देखा पर्ने गरेका मुख्य रोगहरू र तिनको उपचार व्यवस्था

४.५ परिवार नियोजनको साधन प्रयोगकर्ताको विवरण

- ४.६ प्रसूति पूर्व चारपटक र प्रसूति पश्चात आमा र नवजात शिशुको कम्तिमा २ पटक स्वास्थ्य परीक्षण गराउने गर्भवती महिलाहरूको विवरण
- ४.७ दक्ष जनशक्तिबाट सुत्केरी गराउने महिलाहरूको विवरण
- ४.८ नियमित रूपमा तौल लिइएका बालबालिकासम्बन्धी विवरण
- ४.९ भिटामिन “ए” तथा जुकाको औषधि खाएका बालबालिकासम्बन्धी विवरण
- ४.१० आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोग गर्ने घरपरिवारसम्बन्धी विवरण
- ४.११ सार्वजनिक तथा निजी चर्पी र सरसफाईसम्बन्धी विवरण
- ४.१२ खानेपानीको स्रोत तथा उपलब्धतासम्बन्धी विवरण

५. शैक्षिक अवस्था

- ५.१ महिला तथा बालबालिकाको साक्षरता विवरण
- ५.२ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण
- ५.३ छात्रछात्राको विवरण
- ५.४ विद्यार्थी भर्ना दर
- ५.५ कक्षा दोहोर्‍याउने विद्यार्थीसम्बन्धी विवरण
- ५.६ छात्रवृत्ति प्राप्त विद्यार्थी विवरण
- ५.७ तहगत रूपमा कुल शिक्षकसम्बन्धी विवरण (शिक्षक शिक्षिका विवरण)
- ५.८ शिक्षकको तालिमसम्बन्धी विवरण
- ५.९ गाँउपालिका/नगरपालिकाकास्तरमा विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात
- ५.१० विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा
- ५.११ छात्रछात्राको लागि शौचालयको व्यवस्था
- ५.१२ कक्षा कोठा, फर्निचर, खेल मैदानसम्बन्धी विवरण
- ५.१३ विद्यालय जान लाग्ने समय
- ५.१४ विद्यालय जान छोड्नेहरूसम्बन्धी विवरण
- ५.१५ बाल विकास केन्द्र वा पूर्व प्राथमिक विद्यालयको विवरण

६. बाल संरक्षण

- ६.१ द्वन्द्व पीडित तथा जोखिममा परेका बालबालिकासम्बन्धी विवरण
- ६.२ विस्थापित बालबालिकासम्बन्धी विवरण
- ६.३ बालश्रमिकसम्बन्धी विवरण
- ६.४ बाल यौन शोषण तथा बेचबिखनसम्बन्धी विवरण
- ६.५ सडक बालबालिकाको विवरण
- ६.६ कुलतमा लागेका बालबालिकाको विवरण
- ६.७ उमेर समूह अनुसार मृत्यु हुने बालबालिकाको विवरण
- ६.८ खाद्यान्न संकटमा परेका बालबालिकाको विवरण
- ६.९ जाडो तथा गर्मीका कारण मृत्यु हुने गर्भवती महिला तथा बालबालिकाको विवरण
- ६.१० संस्थागत हेरचाहमा रहेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण

७. आर्थिक विकास

- ७.१ पेशा तथा रोजगारीको अवस्थासम्बन्धी विवरण
- ७.२ युवा रोजगारीसम्बन्धी विवरण
- ७.३ रोजगारीका लागि विदेशमा गएकाहरूको विवरण

- ७.४ दैनिक कार्य घण्टा विवरण (महिला, पुरुष)
- द. प्रकोप तथा शान्ति सुरक्षा
- द.१ प्रकोपको विवरण
- द.२ प्रकोपबाट भएको क्षतिको विवरण
- द.३ बाल अपराधको विवरण

अनुसूची ४: बालबालिकाहरुका लागि स्थानीय विकास योजना तर्जुमाको खाकामा समावेश हुनुपर्ने महत्वपूर्ण बुँदाहरु

(दफा १९ (ग) संग सम्बन्धित)

१ सन्दर्भ

- बाल अधिकारको मौजुदा अवस्था ।
- स्थानीय शासनका मूल पक्ष ।
- बाल अधिकारसम्बन्धी स्थानीय सरकारको एजेण्डा ।
- लगानीको स्रोत ।
- सार्वजनिक सेवासम्बद्ध कर्मचारीको क्षमता ।
- नागरिक समाजद्वारा सहभागिता ।

२ प्रक्रिया

- प्रचलित कानून तथा नियम र कार्यविधिमा उल्लेखित सहभागितात्मक योजना पद्धति सम्बन्धी प्रमुख बुँदाहरु ।
- बाल अधिकार सम्बन्धी ऐनमा उल्लेखित सान्दर्भिक दफाहरु ।
- बालबालिकासम्बन्धी कानूनहरुका सान्दर्भिक दफाहरु ।
- आवधिक विकास योजनाका नीतिगत तथा कार्यगत प्रावधानहरु ।
- बालमैत्री स्थानीय शासन सम्बन्धमा भएका प्रमुख उपलब्धिहरु (बाकसमा राखी उजागर गर्ने) ।

३ विषयबस्तु

- बस्तुस्थिति पहिचान र समस्यासँग सम्बन्धित ।
- दिगो विकासका लक्ष्य (बाल अधिकार सम्बन्धी) को परिमाणात्मक लक्ष्यलाई योगदान पुग्ने बुँदाहरु ।
- समावेशी पक्ष, सहभागिताको प्रक्रियाको विवरण ।
- लक्ष्य र परिणाम, नतिजा प्राप्तिमा सघाउ पुग्ने ।
- बाल क्लव/समुह/सजल, बाल विकास केन्द्र, सामुदायिक संस्थाले गरेका प्रमुख र उत्तरदायी कामहरु ।
- बालबालिका र आमाको सर्वोत्तम हितका लागि लगानी प्रवर्द्धनका उपलब्धिहरु ।

४ बजेट

- योजनाको लागि आवश्यक बजेट
- बजेटको उपलब्धता
- बजेटको स्रोत

- बजेट न्यून हुने अवस्था र पूर्ति हुन सक्ने सम्भावित क्षेत्रहरु

५ उपलब्धि

- परिणाम/नतिजा
- प्रभाव
- सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक सुनुवाईको प्रवन्ध

६ योजना कार्यान्वयन

- क्रियाकलाप योजना
- जिम्मेवारी तालिका
- समीक्षा
- प्रतिवेदन
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
- पृष्ठपोषण

७ तर्कवद्ध योजनाको नमुना खाका

तर्कवद्ध योजना विश्लेषण एउटा विश्लेषणात्मक प्रविधि हो जसले योजना/आयोजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्रतिफल तथा तिनीहरु बीचको कारण असर सम्बन्धलाई पहिचान गर्न मद्दत गर्दछ । यो ४×४ को महल र खाकाहरुमा निर्माण गरिन्छ । यसको नमुना तल दिइएकोछः

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक	पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
लक्ष्य			
उद्देश्य			
नतिजा/प्रतिफल			
क्रियाकलाप			
	लगानी		

अनुसूची ५: बालबालिकाको लागि स्थानीय लगानी योजनाको ढाँचा

(दफा २१ (घ) संग सम्बन्धित)

अवधि: देखि सम्म

जिल्ला: गाँउपालिका:..... नगरपालिका:..... वडा नं..... वस्ती/टोल:

क्र. सं.	लगानीको क्षेत्र/क्रियाकलाप /कार्यक्रम	वार्षिक लक्ष्य	कार्यक्रमको लागि आवश्यक पर्ने जम्मा बजेट	बजेटका स्रोतहरू र प्राप्त हुने रकम रु.							नपुग हुने बजेट रु.	कैफियत	
				नगरपालिका	गाँउपालिका	प्रदेश सरकार	केन्द्रीय सरकार	विकास साभेदार	स्थानीय सहभागिता	पुरस्कार तथा थप अनुदान			जम्मा
	जम्मा												

अनुसूची ६: कार्यक्रमको अनुगमन फारमहरु

(दफा २४ संग सम्बन्धित)

१ केन्द्र तथा प्रदेशले गर्ने अनुगमन सम्बन्धी फारमको ढाँचा

क्र. सं.	जिल्ला	कार्यक्रम लागू भएका गाँउपालिका/नगरपालिकाहरु	स्वीकृत बजेट (रु.)	स्वीकृत स्थानीय तहको बजेटमध्ये योगदान	हालसम्मको खर्च (रु.)	लाभान्वित बालबालिका संख्या			उपलब्धि (गुणात्मक तथा संख्यात्मक)	कैफियत
						बालक	बालिका	जम्मा		

बाल सहभागिता कस्तो छ ?

अनुगमनकर्ताको सुभाव:

अनुगमनकर्ताको नाम:

अनुगमन गरेको मिति:

अनुगमनकर्ताको दस्तखत:

संस्था:

अनुगमन प्रतिवेदन पेश गरेको मिति:

पद:

प्रतिवेदन पेश गरेको कार्यालय/तह

२ जिल्लाले गर्ने अनुगमन सम्बन्धी फारमको ढाँचा

क्र. सं.	गाँउपालिका/ नगरपालिका	कार्यक्रमको विवरण	स्वीकृत बजेट (रु.)	स्वीकृत बजेट मध्ये गाँउपालिका /नगरपालिकाको योगदान	हाल सम्मको खर्च (रु.)	लाभान्वित बालबालिका संख्या			उपलब्धि (गुणात्मक तथा संख्यात्मक)	कैफियत
						बालक	बालिका	जम्मा		

बाल सहभागिता कस्तो छ ?

अनुगमनकर्ताको सुझाव:

अनुगमनकर्ताको नाम :

अनुगमन गरेको मिति :

:अनुगमनकर्ताको दस्तखत :

संस्था :

अनुगमन प्रतिवेदन पेश गरेको मिति :

पद :

प्रतिवेदन पेश गरेको कार्यालय/तह

३ नगरपालिका/गाउँपालिकाले गर्ने अनुगमन सम्बन्धी फारमको ढाँचा

क्र. सं.	वडा नम्बर र समुदाय	कार्यक्रमको विवरण	स्वीकृत बजेट (रु.)	हाल सम्मको खर्च (रु.)	स्थानीय समूह तथा बाल क्लवको लगानी	लाभान्वित बालबालिका तथा बालक्लव/समूह संख्या			उपलब्धि (गुणात्मक तथा संख्यात्मक)	कैफियत
						बालक	बालिका	जम्मा		

बाल सहभागिता कस्तो छ ?

अनुगमनकर्ताको सुझाव :

.....

.....

.....

.....

अनुगमनकर्ताको नाम :

अनुगमन गरेको मिति :

अनुगमनकर्ताको दस्तखत :

संस्था :

अनुगमन प्रतिवेदन पेश गरेको मिति :

पद :

प्रतिवेदन पेश गरेको कार्यालय/तह

अनुसुची ७: सामाजिक परीक्षण गर्दा भर्ने विवरणको ढाँचा

(दफा २४ संग सम्बन्धित)

१. कार्यक्रम/योजनाको नाम :

क) नाम :

ख) स्थल :

ग) लागत अनुमान :

घ) योजना शुरु हुने मिति :

ड) योजना सम्पन्न हुने मिति :

२. कार्यान्वयन गर्ने तह/सामुदायिक संस्थाको

क) नाम :

ख) अध्यक्षको नाम :

ग) सदस्य संख्य :

बालक :

बालिका :

३. आम्दानी खर्चको विवरण :

क) आम्दानीतर्फ

आम्दानीको स्रोत (कहाँबाट कति नगद तथा जिन्सी प्राप्त भयो खुलाउने)	रकम परिमाण	वा	कैफियत

ख) खर्चतर्फ

खर्चको विवरण	दर	परिमाण	जम्मा
१. सामग्री (के के सामग्री खरिद भयो ?)			
२. ज्याला (केमा कति ज्याला भुक्तानी भयो ?)			
३. स्थानीय लगानी (कसले के			

खर्चको विवरण	दर	परिमाण	जम्मा
योगदान दिएको ?)			
४. अन्य खर्च (के कामको लागि ?)			

ग) मौज्जात

विवरण	रकम वा परिमाण	कैफियत
१. नगद		
बैंक		
समूह वा व्यक्तिको जिम्मा		
२. जिन्सी		

घ) भुक्तानी दिन बाँकी

विवरण	रकम वा परिमाण

४. सम्पन्न योजनाको लक्ष्य तथा प्रगति विवरण

कामको विवरण	लक्ष्य	प्रगति

५. देहायका कार्यहरुमा बाल सहभागिता कस्तो छ ?

विवरण	सहभागिता छैन	सामान्य सहभागिता छ	अर्थपूर्ण सहभागिता छ
योजना माग तथा प्राथमिकीकरण			
योजना स्वीकृति			
योजना कार्यान्वयन			
योजनाको अनुगमन मूल्याङ्कन			
योजना लाभ वितरण			

६. योजनाले पुऱ्याएको लाभ तथा प्रत्यक्ष रुपमा लाभान्वित बालबालिका

७. योजना संचालन गर्दा तोकिएको कार्य जिम्मेवारी (क-कसले कस्तो-कस्तो कामको जिम्मेवारी लिएका थिए ? खुलाउने)

अनुसूची ८: बालबालिकाको स्थितिसम्बन्धी प्रतिवेदन को नमुना

(दफा २५ संग सम्बन्धित)

प्रतिवेदनको कभरपृष्ठ

गाउँपालिका/नगरपालिकाको नक्सा

मन्तव्य (आवश्यक भएमा)

भाग १ : परिचय

१.१ गाउँपालिका/नगरपालिकाको चिनारी

१.२ बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा

१.३ बालबालिकाको परिभाषा तथा बालमैत्री स्थानीय शासनको आवश्यकता

१.४ बालबालिका सम्बन्धी विद्यमान ऐन कानूनहरु

१.५ बालमैत्री स्थानीय शासनका अवसर, चुनौति र समस्याहरु

भाग २: बालबालिकाको विद्यमान अवस्था

२.१ विभिन्न उमेर समूहका बालबालिकाको जनसंख्या

२.२ बाल श्रमको अवस्था

२.३ सडक बालबालिका

२.४ बाल यौन शोषण र दुर्व्यवहारको अवस्था

२.५ अपाङ्गता भएका बालबालिका

२.६ बालबालिका सम्बन्धी घटनाहरु

३.७ बाल विवाहको अवस्था

३.८ बालबालिका र एच.आई.भी एड्स

भाग ३: बाल अधिकार र बालबालिकाको अवस्था

३.१ बाँच्न पाउने अधिकार

३.२ संरक्षणको अधिकार

३.३ बाल विकासको अधिकार

३.४ बाल सहभागिताको अधिकार

भाग ४: बालबालिका सम्बन्धी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनको अवस्था

४.१ बालबालिकाको लागि स्थानीय विकास योजना

४.२ बालबालिकाको लगानी योजना

४.३ योजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन

४.४ साभेदार तथा सहयोगी संस्थाहरुको भुमिका

भाग ५: बालबालिका सम्बन्धी भएका कार्यहरुको उपलब्धी

५.१ दिगो विकास लक्ष्य र बालबालिका

५.२ बाल शिक्षा

५.३ बाल स्वास्थ्य

५.४ खानेपानी तथा सरसफाई

५.५ बाल अपराध र बाल न्याय

अनुसुची ९: प्रगति प्रतिवेदनको ढाँचा

(दफा २५ संग सम्बन्धित)

१ कार्यक्रम / योजनाहरुको भौतिक तथा वित्तीय प्रगति विवरण (चौमासिक/अर्धवार्षिक/वार्षिक)

आर्थिक वर्ष :

जिल्ला : गाँउपालिका / नगरपालिकाको नाम :

प्रगति प्रतिवेदन : चौमासिक (प्रथम/दोस्रो/तेश्रो), वार्षिक

कार्यक्रम/योजनाहरुको भौतिक प्रगति तथा वित्तीय स्थिति

योजनाको नाम	वडा नं./स्थान	योजनाको कुल लागत (रु.)				स्थानीय तहबाट व्यहोरिने रकम (रु)	सुरु हुने मिति	सम्पन्न हुने मिति	किसिम (साल-वसाली/ नयाँ)	योजनाको		योजनाको		लाभान्वित संख्या			कैफियत
		अनुदान	आन्तरिक स्रोत	जनसह भागिता	जम्मा					भौतिक लक्ष्य	भौतिक प्रगति	वित्तीय लक्ष्य	वित्तीय प्रगति	बालक	वालिका	जम्मा	

कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरु :

समाधानका लागि सम्भावित सुझावहरु :

.....
पेश गर्ने

.....
स्वीकृत गर्ने

२ समष्टिगत प्रगति प्रतिवेदन

जिल्ला:

गाउँपालिका/नगरपालिका :

आर्थिक वर्ष:

क्र.सं.	क्रियाकलाप	इकाई	भौतिक		वित्तीय		उपलब्धि
			लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	
	कुल जम्मा						

.....
तयार गर्ने

.....
स्वीकृत गर्ने

३ योजना तथा कार्यक्रमको विवरण

क्र. स.	आयोजनाको नाम	वडा नं.	वस्ती/गाउँ	स्वीकृत भएको मिति	खर्च व्यहोर्ने तह					कार्य प्रारम्भ भएको मिति	सम्पन्न हुने मिति
					बाह्य स्रोत	आन्तरिक स्रोत	अन्य (स्थानीय सहभागिता भएमा सो समेत)	जम्मा	कार्यान्वयन गर्ने संस्था		
...											

.....
तयार गर्ने
मिति :

.....
स्वीकृत गर्ने
मिति :